

Skovens markante træer (herhjemme og hisset)

Også i det herrens år 2009 har vi lavet et gennemgående tema – vi skal ud at se på træer. Ikke fordi vi ikke har set på træer i de nu forgangne 22 sæsoner, men i dette år er hver tur helliget et helt specifikt træ. På denne vores første tur den 15. marts, fyrretræet.

Mødestedet var sat til at være på torvet i Skørping, og man må sige, at dagens første etape var ultrakort, for allerede ovre på hjørnet ved det gamle Hotel Rebild Park stoppede Helge første gang for at fortælle de 79 fremmødte deltagere lidt om byen Skørping. Skørping var engang en storby i Østhimmerland, siger han. Den startede meget beskedent den 19. september 1869 kl. 14.45, men det vil jeg fortælle om senere. Før den tid var der kun 3 huse, og byen hed ikke Skørping men Sverriggaard. Den var opkaldt efter en købmandsgård, der lå der ovre, hvor nu butikscentret er på torvet. Den gamle lokalhistoriker Marius Johansen har udtalt, at stedet her hed Sverriggaard, fordi skovparten, der lå her før der kom en by, hed Sverriggaard. Om det er rigtigt, ved jeg ikke, men jeg har aldrig truffet på en skovpart, som skulle hedde Sverriggaard, slutter Helge.

Vi går nu ud ad Møldrupvej, indtil vi lige i udkanten af byen drejer ind på den sti, der følger jernbanens østside ned mod Skovhaven. Her stopper vi op ud for resterne af den dæmning, hvorpå arbejdssporet ind til byggepladsen for den egentlige jernbane, var anbragt. Helge gør opmærksom på de terrænforskelle, der er langs banen, både her på stedet, men især nord for byen, ligesom han også fortæller om hvordan man måtte udføre de deraf følgende meget store jordarbejder med håndkraft.

I forbindelse med, at der lige har været 20 års jubilæum for internettet, kommer Helge ind på hvor meget vi har oplevet i vores tid. Mere end nogen anden generation. Men går man tilbage til 1800-tallet, hvor jernbanen kom, så oplevede man altså også meget. De mennesker, der var født i begyndelsen af 1800-tallet, havde af deres forældre hørt om stavnsbåndets ophævelse. De havde oplevet statsbankerotten i 1813. De havde oplevet hvordan gårdene blev købt og solgt efter forgodtbefindende af pengemænd fordi godserne ikke længere havde penge. De havde oplevet at Staten overtog skoven her og oprettede ”Den Kongelige Buderupholmske Skovdomæne”.

Det lød flot, i dag hedder det bare Skov- og Naturstyrelsen, Himmerland. De havde oplevet udflytningen fra landsbyerne.

Fra at have været med i fællesskabet til ensomheden ude på marken. De havde oplevet H.C. Andersen og hele guldalderen nogle få år før. De havde faktisk oplevet meget, og med futtogets komme, da skete der virkelig en ændring. Det var lige pludselig der, hvor maskinen gik hen og blev bedre end både heste- og menneskekraft. Det var en kæmpemæssig omvæltning.

Så kom den mindeværdige dag i 1869 hvor banen skulle indvies. Den kongelige familie var kommet sejlene til Aalborg og kl. 12.30 kørte indvielsestoget på ikke mindre end 17 vogne sydpå. Hans majestæt kong Chr. IX og dronning Louise var sammen med 236 indbudte gæster med på turen, og ved hvert eneste trinbræt og station holdt majestæten en lille tale til folket.

Men da han kom til Sverriggaard, stod han ikke bare på bagperronen af kongevognen og holdt sin tale. Nej, han gik ned på selve perronen, og det var det eneste sted, som han gjorde det før han kom til Randers. Her havde man bygget en estrade, der var pyntet i røde og hvide farver i striber, og for enden af estraden stod der en buste af selveste majestæten. Herredsfogeden holdt tale mens han havde sin søn ved hånden, men han var så rystende nervøs, at da kongen spurgte ham: ”Hvad hedder drengen?”, kunne han ikke huske det.

Majestæten udtalte også her i Skørping de samme ord, som han udtalte ved hvert eneste sted, han holdt tale på turen: ”Guds grüss og velsiknelse”. Kongen var jo af tysk afstamning og talte derfor et lidt gebrokkent dansk.

Efter nogle afsluttende bemærkninger går vores tur videre, men ikke helt ned til Skovhaven, idet vi går under banen ved den store parkeringsplads, passerer skovløberstedet Bregnesøhus og stopper lige før selve Bregnesøen.

Som det er sket tidligere på dette sted, opfordrer Helge fmd. til at fortælle om Rold Skovs Venners ret så berømmelige 10 års jubilæumstur i 1997. Dog ikke uden først at have udtalt nogle forvorpne hentydninger til sammes evne til at begrænse sig. Og det gør fmd. da gerne. Altså fortæller. Omtaler hvorledes den udendørs del af arrangementet fordelte sig på tre indslag. Et røverisk overfald, hvor en kvindelig deltager godt nok senere klagede over, at hun ikke var blevet voldtaget. Et besøg af julemanden, ikke ham den højtflyvende i kane, men i form af tidligere skovkusk Frode Gustavsen i eget tospænderhestekøretøj. Og endelig et flot pyntet og tændt juletræ inde i den skovtykning, vi står lige uden for.

Aftalen var her, at Helge skulle have fortalt H.C. Andersens eventyr, Grantræet. Men det kunne han ikke huske, hvorfor vi i stedet fik en historie om nogle problemer; han havde haft med sin bil. Men det var da også spændende at høre om! Denne del af festen sluttede med, at vi alle tog hinanden i hænderne for at danse om træet, inden deltagerne fik lov til at plyndre det og dermed få et minde med hjem.

Den fortsatte tur går nu rundt om Bregnesø. Vi stopper dog lige op på den sydlige side for at nyde det smukke syn ud over både sø og mose. I går og snakker, og så ser I ikke alt det kønne, men prøv at se hvor smukt, her er, siger Helge. Dette er altså Brændesøen eller Bregnesøen, der er opkaldt efter den del af skoven, der hedder Brændeskov eller Bregneskov. Man er lidt uenige om, hvad den rigtigt hedder. Men det er ryddet så fint op, og det er så smukt. Inden for de sidste 15 år har man her i Statsskoven retableret ikke mindre end 20 søer og adskillige moser inklusiv Store Økssø Mose. Jeg ved godt, at der er nogle få mennesker, der synes, at stien rundt om Store Økssø bliver mishandlet. Men det er mennesker, der ikke tænker sig så forfærdeligt meget om, siger Helge, og kigger strengt på fmd. Det indrømmer jeg gerne, jeg er nemlig solidarisk med din hustru, lyder svaret. Det er sikkert et projekt, som med tiden vil skabe en flot natur, men det er trods alt på bekostning af, at det ikke længere er så hyggeligt og ”spændende” at gå rundt om søen.

Kort efter dette stop svinger vejen nu direkte mod syd langs banens vestside. Det varer heller ikke denne gang ret længe før vi atter stopper op, idet vi her har et kig over til Skovhaven.

Her ser vi bl.a. de to meget store graner, der står lige indenfor hegnet. Helge peger på den ene og spørger om nogen kan kende arten. Det er en grandis, siger ØP, mens andre siger douglas. ØP har ret, det *er* en douglas, fastslår Helge. Man kan altid kende kæmpegranen på, at den har ligesom en dusk oppe i toppen, mens douglasgranen kan kendes på sin lidt røde bark.

Efter endnu en ganske kort vandring forlader vi den gennemgående grusvej for at følge et skovspor, der løber langs Havemosens vestlige side. Også her stopper Helge op og fortæller begejstret om hvor flot det er, at man bringer moserne tilbage til deres oprindelige tilstand. Og her ved Havemosen kan man jo kun give ham ret. Forskellen er, at der her ikke forsvinder en fordums så spændende ”junglesti”.

Vi går nu tilbage til ”fastlandet” og fortsætter gennem tunnelen under banen ved Mosskovhus. Her går vi til højre og snart åbenbarer der sig nok en lille nyretableret sø. Man kalder disse

søer for Leif-søerne, siger Helge. Da Leif Lyngsø blev ansat som skovfoged på Tøtteruphus, gik han snart efter i gang med at lave en sø tæt ved sin bolig. Og det må åbenbart have gået ham i blodet, for nu er der efterhånden blevet lavet 20 nye søer og det mærkelige er, at de alle sammen holder vand.

En deltager nævner, hvorledes man i Statsskovens annaler kan læse, at i gamle dage var Rold Skov betydeligt mere klam og kold end i vore dage, netop pga. de mange moser og søer. Ved at bringe dette på bane opstår der en debat om de nuværende klimaforandringer, hvilken munder ud i, at især generalsekretæren og turlederen fastslår, at klimaet altid har ændret sig, og at den nuværende politiske debat i lige så høj grad er et spørgsmål om profit. Der er nemlig blevet markant koldere visse steder på jorden, siger generalsekretæren.

Helge omtaler herefter hvorledes den sidste istid ophørte i løbet af forholdsvis kort tid, hvilket man har kunnet måle ved hjælp af boreprøver på Grønland. Vi havde derefter en periode i Danmark, der kaldes fyrretiden. Fyrren indvandrede hurtigt sydfra og blev det dominerende træ sammen med birk og el. Så kom egen og overtog de danske skove, men fyrren var her stadig og fyrretræet er jo et fantastisk træ til bygningstømmer. Alle vore gamle slotte er jo bygget af eg og fyr. Fyrren har det ligesom lærk, at de er nærmest selvimprægnerende fordi de har en masse harpiks. Men som tiden gik, brugte man så meget tømmer, at fyrretræet blev udryddet i Danmark. Da vi nåede frem til 1700-tallet var der ikke nogen oprindelig dansk fyr tilbage, men det vil jeg fortælle om senere på turen.

Fyrretræet kan blive omkring 600 år gammel når det går godt. Det har pælerod men også rødder, der går ud til siderne, så det står forholdsvis godt. Rold Skov er ikke så god til fyrretræer, men fyrretræet er jo sjovt, fordi det ændrer farve hen ad vejen, siger Helge og udpeger nogle eksempler på de omkringstående træer.

Man har omkring 90 forskellige slags fyrretræer og de dækker stort set det meste af den nordlige halvkugle. Hvis jeg skal give et eksempel på hvor godt et træ fyrretræet er som tømmer, så har man vel nok det allerflotteste eksempel i de norske stavkirker. Bygget for 1000 år siden af tømmer, der holder den dag i dag. Det *er* et godt træ, slutter Helge sin første omtale af ”dagens træ”.

Turen fortsætter nu langs banen mod syd, men halvvejs i Mosskov drejer vi til venstre og kommer derved op til ’Turistvejen’ lige før vi igen kan dreje til venstre ind mod Jamborettepladsen. Heller ikke her fortsætter vi hele vejen, men går til højre ind til Mossø, hvor vi finder en dejlig plads til både at holde frokost og hygge sig på.

Efter denne pause går vi lidt tilbage og videre op over Jamborettepladsen, indtil vi stopper lige før skovbrynet mod nordøst. Det er nemlig her, at Helge igen vil fortælle om fyrretræet. Vi skal tilbage til omkring 1780, hvor læsøboen Poul Winther en dag gik oppe i Nordmarken, som var stærkt præget af sandflugt. Med undtagelse af nogle ganske få træer, der stod ved Byrum, var der igen træer tilbage på Læsø, fordi alle øens træer var brugt til saltsydning. Men til sin store overraskelse så han, at der stod 5-6 små fyrretræer. Det undrede ham meget, for der *var* ikke fyrretræer i Danmark mere. Da han var klar over, at det var noget ganske særligt, gravede han dem op og tog dem med hjem til Bangsbogårde og plantede dem der. De fire af dem gik ud straks og senere en til. Kun *én* stod tilbage og er et meget stort træ i dag.

Der har senere været megen debat mellem forstfolk, om det virkelig kunne passe, at der kun var et eneste træ tilbage af Danmarks milliarder af oprindelige fyrretræer. I dag ved man, at det *var* den oprindelige art, og man har naturligvis taget frø fra den og nu står den også ovre i arboretet i Hørsholm.

Vi havde her i Rold Skov fra 1920 en meget begavet skovrider, der hed Poul Lorenzen, fortsætter Helge. Han var så betaget af historien om Bangsbofyrren, at han fik frø af den og plantede et træ henne i det skovbryn, som vi står lige uden for. Det var der ingen, der vidste noget om siden Poul Lorenzen rejste herfra, indtil Per og jeg en dag sad og læste i de gamle annaler her fra skovdistriktet. Da stod der lige pludselig et sted, hvor Poul Lorenzen skriver, at

han har plantet en lille Bangsbofyr her ovre i dette hjørne, og at han anmoder om at den må blive stående.

Men nu er det vanskeligt at se den fyr, for den står der ikke mere. Der har altså på et eller andet tidspunkt kommet en skovarbejder, der har syntes, at her skulle der ikke stå et fyrretræ, og derfor har han fældet det uden at vide, hvad det var for en perle, slutter Helge sin beretning om Danmarks sjældneste fyrretræ. Men inden vi fortsætter vores tur er der flere af deltagerne, som udtrykker deres forundring over, at man ikke senere har taget frø fra træet og fremavlet nogle nye aflæggere her i Rold Skov.

Den videre tur går herefter gennem det omtalte stykke skov, således at vi rammer Mosskovsgårds indkørsel, hvorfra vi går over Møldrupvej og videre ind til Forstrådens Gran. Her fortæller Helge om forstråd Hans Jürgen Hansen, at han var en meget magtfuld skovrider på Buderupholm Skovdistrikt. Han kom hertil i 1838 og var her i næsten 50 år. Han har skrevet beretning om hvordan skoven så ud, da han overtog den, og da Per og jeg læste det, (Det ligger inde på Skovridergården, og jeg tror ikke, at der er nogen, der har læst det i mange år, før vi gjorde det), var det fantastisk at læse om hvordan Rold Skov så ud. Den var forarmet og lignede vel nærmest en urskov, hvor mosset hang ned fra grenene. Men i løbet af de næsten 50 år, han var her, fik han rettet op på meget.

Han har skrevet flere ting, så vi ved egentlig ret meget om ham. Han var en stor mand, der red rundt på sin lille islænderhest. Det fortælles, at han i løbet af vinteren en gang om måneden var til middag inde på Skørping Gæstgivergård med mange retter og mange vine. Når han så om natten satte sig op på Musse for at ride hjem til Skovridergården, så kendte den vejen. Så gik den bare hjem med den store mand, hvis ben næsten slæbte hen ad jorden mens han lå hen over manken af den og faldt i søvn. Så klarede Musse resten.

Mon ikke denne historie er lidt af en skrøne. For inden Helge vil gå videre, slutter han nemlig med at sige: ”Jeg ved ikke om det er rigtigt”.

Men inden da beder fmd. om ordet for at gøre opmærksom på, at den flotte gran, som Helge fik navngivet i efteråret, jo er af samme art som Forstrådens Gran. Det er Statsskovdistrikt Himmerland, der har bestemt hvilket træ, det skulle være, og det fornemme er, at skovrideren på det medfølgende dokument netop sammenligner Helges gran med Forstrådens. Finere kan det vist ikke blive.

Den fortsatte tur skal nu gå mod nordøst gennem Jægersborg Skov, men først går vi dog lige op forbi ”Skovriderens Gran”, som også er af arten douglas. Den hedder Skovriderens Gran, men det er uden tvivl Jens Hvass, der er tænkt på her, siger Helge inden vi igen slår et smut

ned omkring Møldrupvej for at komme ad rette spor, hvilket vil sige ad den vej, der går forbi ejendommen Jægersborg.

Herfra har der nemlig altid gået en vej direkte mod nord op til den gamle skovriderbolig Jægerslund. Vejen er der bare ikke mere, hvorfor vi kommer ud på en længere travetur, inden Helge igen stopper op og siger. Alle de veje, der skulle gå mod nord her i skoven, er der ikke længere. Der er lukket af, af en eller anden årsag. Der har ikke været en eneste vej, der kunne bringe os der op, hvor vi skal, så vi er ude på noget af en omvej. ”Du kunne også bare have kørt turen”, siger Helge til fmd. ”Ja, så var dette ikke sket”, lyder svaret.

Vi må altså fortsætte vores lange vandring, men forsynet må alligevel have været med os, for lige pludselig passerer vi dét af skovens navnkundige træer, der bærer navnet Marilyn Monroe. Vi er på rette spor. Og se, nu er Helge blevet kålhøgen igen, for nu skal han absolut have fmd. til at fortælle hvorfor Rold Skovs Venner har givet træet navnet Marilyn Monroe. Og hvor nødigt han end ville det, så måtte han også hen og demonstrere, hvorledes hver af de flotte attributter lige nøjagtigt udgør en håndfuld.

Med fornyet energi er det ingen sag at vandre det forholdsvis korte stykke vej hen til dagens sidste mål, hvor vi skal besøge Hr. og Fru Kyvsgaard, der har boet i Jægerslund i de seneste 20 år. Jægerslund blev indrettet til enkegrevinde Elisabeth Catharine Schimmelmänn i 1927, ligesom der også blev anlagt en stor flot have. Det er en af de mest spændende og flotteste haver, der findes i Skørping, siger Helge. Det er især de store træer, der står her, og som om 100 år vil være de rene perler.

Efter enkegrevindens død blev Jægerslund bolig for skovrider H.P. Stougaard. Han hængte meget om disse træer, og jeg vil gerne fortælle jer om hvilken slags graner, det er, men jeg er ikke sikker. Den der, siger Helge og peger på en af de store, tror jeg er en sequoia. Det er det samme som det, der hedder et rødtræ eller en kystsequoia. Disse findes ovre i det vestlige Californien, hvor de kan blive 4.000 år gamle og over 100 m. høje. Det i disse træer, man i nogle tilfælde har udskåret en portal, for at kunne føre en vej igennem.

Nu har I set byens flotteste have, og så siger vi tak til Hr. og Fru Kyvsgaard, lød Helges sidste ord ved besøget på Jægerslund. Herfra var der så blot tilbage at vandre ned til torvet eller til begge sider af stationen. Vore biler fylder jo meget når vi er på tur. Dette års første tur havde været både god og hyggelig, men turlederen driller meget.

Tur 2.

Trods det, at konfirmationstiden er gået ind, men måske til gengæld fordi der var et særdeles smukt vejr, mødte der hele 90 personer op ved Pumpevejens parkeringsplads til turen den 19. april. En tur, som denne gang var helliget bøgene, og som skulle foregå i områderne mellem Vælderskov og Store Økssø Mose.

Efter velkomsten (med behørigt drilleri) indleder vi turen med at gå op mod Troldeskoven ad netop Pumpevejen. Helge stopper dog halvvejs oppe ved det sted, hvor der tidligere har været et væld, og hvor der også har stået en pumpe. Deraf navnet Pumpevejen, forklarer han, ligesom han også gør opmærksom på stedets tre smukke hulveje, hvoraf Pumpevejen dog er den ene.

Oppe i Troldeskoven går vi ind til det sted, hvor Prinsessetræet stod indtil 1994. Her fortæller Helge selvfølgelig om dette navnkundige træ, og dermed også om Jens Hvass, der har gjort så meget for Rold Skov. Da dagens emne er bøg, skal vi naturligvis også høre om bøgetræerne her i Troldeskoven. Årsagen til at de har kunnet klare, at stå her i det tidligere så forblæste område, er, siger Helge, at de engang har holdt møde og da har besluttet: Vi skal ikke blive for store. Derimod skal vi blive meget gamle. Vi skal forkrøbles. Vi skal vokse op med mange stammer fra den samme rod, og så skal vi lave øjer. Nåh! Det er altså forklaringen på træernes udseende. Inden vi forlader Troldeskoven skal vi da også lige hen og hilse på Hvassbøgen, før vi fortsætter turen hen til den nærvæd beliggende skovpart, kaldet Urskoven.

Bøgen er en ulv i fåreklæder, fortsætter Helge her sin omtale. Jeg har aldrig rigtig kunnet forstå disse guldalderdigtere, som fandt på at forherlige bøgen og modsat underkende eg og ask og mange andre træer. Jeg fik gudskelov lidt indflydelse på at give bøgen et hak i tuden, da der skulle kåres et nationaltræ i Danmark. Jeg ville godt være med til at anbefale et træ, men så ville jeg tale for egen, hvilket der dog allerede var en anden, der skulle gøre. Så vil jeg tale for lind, men på betingelse af, at jeg indledningsvis vil sige, at for mig er der overhovedet ingen tvivl om at Danmarks nationaltræ er egetræet, og ellers er det lindetræet. Vi havde nemlig flere tusind år her i landet, hvor eg og lind herskede, og det er det flotteste skovbillede, vi har haft i Danmark.

Bøgen er rent mentalt nederdrægtig, siger Helge. Den tåler ikke nogen som helst andre, men nu kan det være, at den får lov at opleve hvordan det er, fordi der sker dét, at ahorn er på vej frem. Den er ligesom bøg et skyggetræ, og der er ingen tvivl om, at om 50 år, så vil bøg og ahorn kæmpe om pladsen. Hvem der vinder, ved vi ikke, men det kan lige så godt være ahorn som bøg.

Det var især guldalderdigteren Oehlenschläger, der fandt på at bøgen var noget helt særligt, godt fulgt op af Chr. Winther. Sidenhen er der en mand, der ligesom jeg, har haft et lille horn i siden på bøgen. Det er Johannes V. Jensen. Han er bare grovere, end jeg er, for han kalder den et litterært brækmiddel. Det er da noget af en grov melding. Han siger: "Bøgen har tidligt imponeret, er trængt ind i bevidstheden næsten som et synonym på danskhed, desværre indtil overmættelse og forbunden med en vis sødlighed, et litterært vomitiv".

Kaj Munk siger det på en anden måde: "En lille impertinent [fræk] frøken Bøg har i morges smidt den brune, uldne kjole – flået den af sig, den ligger i stumper omkring hende – og står nu skælvende i sin smule lysegrønne badedragt".

Det var en lille smule mildere, og det er netop det, der sker i dag, siger Helge. Og rolig kære læser, Helge mener det vist heller ikke helt så slemt, som han siger det.

På den videre tur langs Storedalsvej fik fmd. virkelig et nederlag. Han gik nemlig bare lige forbi Helge Qvistorffs Gran uden at se den. Ikke for at det skal være nogen undskyldning, men det skyldes alene, at når det ikke er én selv, der har ansvaret for at finde vej, ja, så er man ikke altid 100 % opmærksom på, hvor det lige er, man går. Fmd. er jeg dog alligevel glad for, at han gik forbi. Han under da gerne Helge den sejr, ligesom der så også var lejlighed til at gå de få skridt tilbage og fortælle nye deltagere om den.

Lidt længere fremme fortæller Helge om hvordan træerne indvandrede sydfra efter den sidste istid. De havde gemt sig nede syd for Alperne, men de kunne jo ikke ligesom Hannibal gå over Alperne, siger han. Der var kun to veje. Den ene gennem Donau dalen, eller den anden gennem Rhone dalen. Det træ, der kom først til Danmark, var hassel. Den overvandt alle de andre, givetvis fordi nødderne er så gode, så mennesker har hjulpet den på vej. Den sidste, der indvandrede til Danmark, var bøgen. Den kom dog også østfra fra Sverige. Vi siger gerne, at bøgen indvandrede på grænsen mellem bronzealder og jernalder. Men i virkeligheden indvandrede den i Østdanmark 2.000 år tidligere, men i meget isolerede områder.

Bøgen har meget fåtallige arter. I modsætning til egen, som har flere hundrede arter, har bøgen ikke engang ti. Den trives på hele den nordlige halvkugle, og ordet bøg findes i de fleste nordeuropæiske sprog. Det kommer fra tysk – buche. På engelsk findes det f.eks. i form af Bøgeslottet. Kender I det? spørger Helge, men ingen svarer. I kender det alle sammen, siger Helge igen – Buckingham Palace. Nåh ja, lyder det enstemmigt til stor moro for Helge.

Vi passerer snart efter mosen med det særprægede navn, Luskimose, hvor Helge fortsætter med at fortælle om dagens træ, idet han siger: Så er der det store spørgsmål. Hvorfor udkonkurrerede bøgen egen i Rold Skov? Vi ved, at Rold Skov var egeskov indtil omkring 1500, og lige med ét, så overtog bøgen det hele. Der er praktisk taget ikke noget egeskov tilbage i Rold Skov i dag, i hvert fald ikke i større områder.

Min gode makker udi forskningen af Rold Skov og jeg har ikke kunnet finde ud af, hvorfor det skete. Det kan have været fremmede tropper. Jylland var besat tre gange i 1600 årene. Det kan have været dem, der har fældet egetræerne for at Chr. 4. ikke skulle bygge en ny flåde. Det kan have været sygdom. Men det kan også være, at man her i Jylland fandt ud af at sende svin på olden lidt senere end andre steder i landet. Svin har det jo sådan, at de æder alt, bare ikke bøgeskud. Så de unge bøge fik lov til at blive stående, mens alle andre træer blev bidt ned. Og da bøgen samtidigt blev favoriseret som oldentræ, blev der også rodet mange bog ned i jorden, hvorved bøgen fik en stor fordel frem for andre træer.

Man kan altid kende forskel på bøgens han- og hunblomster, fortsætter Helge. Hanblomster, det er rakler og hunblomster, det er nogle små piggede anlæg, der sidder to eller tre sammen

og siden udvikler sig til en frøskål med bog. Man kan tydeligt kende forskel, for hunnerne har det ligesom ungpigebryster – de strutter opad, mens raklerne hænger nedad.

Den fortsatte vej slår et stort højresving rundt om Luskimose og snart efter ser vi en dejlig plads henne ved den nærliggende Krogmose, som er helt ideel til frokostpause. Fuld sol og læ, og masser af stød til at sidde på. Der er således her rig lejlighed til bare dét, at *'være midt i og i fulde drag nyde'* den dejlige natur til lise for både legeme og sjæl.

Som det sydøstligste punkt på turen passerer vi herefter forbi Store Økssø Mose. Som I kan se, siger Helge, så er mosen allerede ved at komme igen. Det *er* i gang og om 50 år, så er det *så* flot. Dem, der brokker sig over at det er blevet sådan i dag, de vil ikke brokke sig over det mere, for så eksisterer de ikke længere, og så skal vi ikke høre mere bøvl? Jeg synes, at det er så godt at de har gjort det, siger Helge, og hermed er der lagt op til den sædvanlige diskussion om dette emne. Mon ikke også, at det egentlig bare var det, der var formålet?

Vi fortsætter turen op ad Ritmestervej, hvor vi lidt længere fremme kommer til et stykke med nogle meget høje, ranke bøge. Dette skal være en af de allerfornemste bøgeskove i Rold Skov, siger Helge. Det er karpaterbøg og netop det, at de er fuldstændigt lige, taler jo til skovfolket, så dette er altså set ud fra et forstligt synspunkt. Bøgen hedder jo på latin *Fagus sylvatica*, og der findes bøg på både den nordlige og sydlige halvkugle. I den forbindelse fortæller Helge om da han tog helt ned til Ildlandet i Sydamerika for bl.a. at se på sydbøg, og så så sent som sidste år opdagede, at der også står sydbøg inde i Den Jyske Skovhave her i Rold Skov. Den har hvide blomster og er meget smuk, så gå ind og se den, opfordrer Helge.

Sluttelig fremhæver han, hvorledes man her rigtig kan se bøgens højsale. Og det er jo netop forskellen mellem bøg og eg, at i en bøgeskov, kan man kigge lige igennem. Der er ingen mystik i en bøgeskov, i modsætning til egeskoven, som man ikke kan kigge igennem, og som i farver jo er meget varieret.

Men det her er da også smukt, når det er højsale, erkender Helge dog alligevel inden turen går videre mod Klodholm. En rute hvor vi bl.a. passerer den allerstørste gravhøj, der overhovedet findes i Rold Skov. Fremme ved det gamle skovløbersted bliver Helge spurgt om hvilke træer det er, man kan se et lille stykke oppe ad bakken mod vest. Hertil forklarer han, at det er en podning mellem danske og amerikanske tsuga'er, som medlemmerne af Rebildselskabet så kan købe og have sit navn stående ved.

Vil du sige noget om Klodholm, Per Andersen?, spørger en tilsyneladende uvidende Helge. Jah, jeg har jo læst flere steder, at vores kære turleder har skrevet, at jeg vil fortælle om nogle tidligere beboere her på Klodholm. Så det vil jeg da gerne, svarer fmd.

Det er faktisk en lang historie, som her blot skal gengives i en kort form. Den starter som sagt på Klodholm og handler om tre generationer, som senere kom til at bo til leje i Dybdalshuset, også kaldet Timandshuset, oppe i Rebild Nordre Bakker. Der går mange groteske historier om denne familie, og en af disse ender ofte med, at Timanden rejste til Hadsund og der fik en vej opkaldt efter sig, men den vil Helge sikkert fortælle en anden gang.

Klodholm tilhørte oprindeligt herregården Lundbæk, og var da bolig for skovfoged Christen Christensen, kaldet Skov-Kræn. Klodholm blev dog i 1845 solgt til staten og Skov-Kræn blev således også skovfoged under den ny ejer inden han flyttede op i Dybdalshuset, der ligeledes var blevet erhvervet af staten fra herregården St. Restrup.

En af Skov-Kræns sønner, Søren, kaldet Skov-Søren, overtog lejemålet af Dybdalshuset efter sine forældre. Han mistede tidligt sin kone, hvorpå han fik en husholderske ved navn, Mette Marie Jensdatter. Mette Marie havde på det tidspunkt to børn, en halvvoxsen dreng ved navn

Jens Christian og en næsten nyfødt pige. Skov-Søren og Mette Marie blev gift i 1886 hvorved Skov-Søren altså blev stedfar for Mette Maries to børn.

Det var derfor stedsønnen, Jens Christian Christensen, senere kaldet Timanden, der kom til at overtage Dybdalshuset da Skov-Søren døde i 1908. Det siges at Jens Christian Christensen fik tilnavnet Timanden fordi han havde arbejdet for en fiskehandler i Aalborg, der hed Niemann, og så var det nærliggende at kalde Jens Christian for Timand, ligesom huset også efterhånden fik betegnelsen, Timandshuset. Jens Christian boede her til 1920, hvorpå han forsvandt helt fra egnen. Rygterne ville vide, at han vistnok var flyttet til Hadsund, fordi der her er en vej, som hedder Timandsvej. Dette har dog intet på sig, idet Timandsvej hedder sådan af en anden årsag, hvilket der også kan fortælles en lang historie om.

Så var spørgsmålet. Hvad blev der af Timanden? Der er stadig mennesker i Rebild og omegn, der kan huske ham, men ingen har kunnet sige noget konkret om, hvor han rejste hen. Han havde dog en datter, som rejste til Norge, og gennem det norske arkivvæsen har vi nu fundet frem til hans barnebarn, som bor i Lier ved Drammen. Hun kunne fortælle at hendes bedstefar rejste til Aalborg, hvor han fik bolig i Algade og arbejde hos gartner Th. Sauer.

Og hvorfor så hele denne historie? For mig var det spændende, om jeg overhovedet kunne finde bevis for, at Timanden *ikke* rejste til Hadsund. Ikke mindst fordi jeg ikke kan leve med, at min gode ven, mod bedre vidende, fortæller folk noget, som ikke passer.

Helge rundede herpå historien af med at fortælle om da Timandens datter besøgte ham for mange år siden. Hun havde sikkert kun omtalt sin far ved hans rigtige navn, som Helge åbenbart ikke kendte, hvorfor han sagde. "Der var for resten sådan en drukkenbolt, sådan en original i Rebild, der hed Timanden, kan du huske ham?". "Hvad mener du?", svarede Christense. "Det var sådan en drukkenbolt, de kaldte ham for Timanden, kan du ikke huske ham?", gentog Helge. "Jo, sagde Christense, det var min far". (Var der mon røde ører?) Ikke så langt fra Klodholm ligger der et andet af skovens huse, kaldet Kyøskovhus. Her bor et af vore medlemmer, Bo Rosbjerg, som vi, i lighed med tidligere, også skal besøge i dag. På vejen derhen går vi dog lige ind på den del af Klodholms gamle tjenestejord, som nu er blevet lejrplads. Helge fortæller nu om et arrangement, han engang lavede for et selskab, der bare troede, at de skulle på tur i skoven. Men da de kom her til, var der dækket op til frokost med hvide duge og sølvkandelabre på bordene og piger i folkedragter, som serverede. Det var ikke bare flot, det var smukt, slutter Helge.

Henne ved Kyøskovhus siger Helge. Vi er nu gået ind på privat ejendom, men vi *har* fået lov, så der er ikke noget i vejen for det, og for at finde manden skal vi ikke gå så langt. Bo, du har ordet: "For mange år siden, da jeg skulle flytte til Aalborg, havde jeg en kammerat, som boede i Rebild, indleder Bo. Han sagde, du skal ha' et hus her, men jeg havde ingen penge til at købe et hus for. Jamen, jeg har hørt om et eller andet hus, der ligger ude i skoven, som man muligvis kan komme til at leje, blev kammeraten ved. Jeg var så lidt rundt og fandt også et hus, men det var bare ikke dét, så jeg havde næsten opgivet det. Men så kom han igen 14 dage senere og sagde. "Nu *har* jeg fundet det". Det var så det her, og her flyttede jeg så ind i 1971, og har boet her siden.

Det er faktisk et dejligt sted. Der er lavet lidt ved huset, for det var jo ikke særligt moderne den gang. Der var en lille åben plads foran huset, men så var vi så heldige, at der væltede en masse grantræer, så nu har de lavet den åbne plads meget større og plantet noget bøg i stedet for. Så det er jo helt fint. Bo fortæller også om hvorledes det kan give et ordentligt brag, hvis der falder en gren ned fra en af de kæmpestore, gamle bøge, der også står i området. Det sker en gang imellem, men jeg har ikke stået under dem endnu, siger han.

Der har tidligere boet mennesker ved Kyøskovhus, og Kyø havde også et område af skoven. Her omme bagved ligger foden af et fundament. Jeg har af andre fået at vide, at det nok var en oldtidsmark. Det var små indhegnede områder, hvor man havde sit korn og andre afgrøder, slutter Bo, inden vi går ind for at tage stedet nærmere i øjesyn.

Tak til Bo, siger Helge. Turens sidste del vil nu gå direkte gennem Store Stendal, og herfra kommer vi gennem skovens flotteste hulvej, der hedder Sandhulen. Derefter vil vi gå et lille stykke vej langs vejen Brandlinien og kommer så snart efter ned til bilerne. Det var dét. – Ja, det var dét, bliver der svaret, hvorpå vi indleder denne sidste lange etape i ét uafbrudt stræk. Mon ikke der var en enkelt eller to, der sov godt efter denne fantastiske tur?

Tur 3.

Det er i dag den 17. maj. Det er Norges nationaldag. Og Rold Skovs Venner skal på en dejlig forårstur i Nørreskoven. Det er der også andre, der skal. Der er arrangeret et stævne for 400 mountainbikeryttere ligesom der også er arrangeret orienteringsløb for fire konkurrerende orienteringsklubber. For at få det til at gå op i en højere enhed, havde vi lavet en aftale med Otto Møller fra Rold Skov Orienteringsklub, at vi lige skulle snakke sammen før turens start, hvilket da også betød, at der ingen problemer var overhovedet.

Det var der derimod for nogle af vore egne medlemmer, som mødte nede på Havdalspladsen, hvilket man jo ikke skal, når mødestedet er sat midt på Rebild Kirkevej. Med lidt forsinkelse kunne vi dog omsider indlede vores tur, som jo denne gang skulle handle om lind og ask, og netop her på vejen ned mod Lille Blåkilde står disse to træarter som en flot allé.

I kan næsten ikke få det bedre, for dér står småbladet lind og dér står hestekastanie, indleder Helge og peger på de to slags træer. De står her fordi vi havde en statsminister, der hed Poul Nyrup Rasmussen samt en miljøminister, der var gift med ham. De havde mange penge og syntes, at de skulle bruges på forskellig måde, så for første gang fik statsskoven så mange penge, at de ikke anede hvad de skulle bruge dem til. Skovfogederne skulle derfor hver finde et sted, hvor de kunne plante nogle træer, som de gerne ville. Derfor fandt skovfogeden på Hollandshus ud af, at man her skulle lave en allé med kastanie og lindetræer.

Jeg synes, at han skulle have lavet én med kastanie og en anden med lind i stedet for at blande dem. Og når jeg siger det, så er det fordi lindealléen er så utroligt smukke. Den flotteste, vi har her i landet, er den ovre ved Ledreborg. Lindetræer er, synes jeg, overhovedet meget smukke. De er jo karakteristiske ved det, at kronen har en omvendt hjertefacon, hvilket får Helge til at mindes den utroligt smukke lindeallé, som vi kørte forbi lige nord for Goslar, da Rold Skovs Venner var på tur til Harzen.

Linden er jo et træ, der ikke findes ret meget i Danmark mere. Vi har her i Rold Skov af oprindelig lind – 28 træer, der står ovre på Nørlund skovdistrikt. Det står et par nede på Lovns og der står nogle oprindelige linde nord for København oppe ved Farum. Det er altså uendeligt lidt til trods for, at lindetræet sammen med egen herskede i dette land i 6.000 år og det er det flotteste skovbillede, vi nogensinde har haft.

Linden kommer nede fra Mellemeuropa og var altså også naturligt her, så det kan godt være, at når det bliver noget varmere, at så vil der komme linde igen. Mange danske stednavne begynder med ”lind” eller ”bast”, og basten, det er jo barken fra lindetræet, af hvilken man kan lave noget særdeles fremragende tovværk. Dette siger os, at det er et meget gammelt træ, ligesom det, at vi også kender ordet fra mytologien i ”Lindormen”.

Linden kan blive mere end 1.000 år gammel. Man siger, at linden bruger 300 år på at vokse op, så bruger den 300 år til at stå, og endelig så bruger den 300 år til at forgå. Den ældste lind, vi har her i Danmark, står som solitærtræ ved herregården Lundbæk og er meget flot. Prøv at lægge mærke til den. Den står på højre hånd lige efter at man er drejet af fra landevejen til Nibe. Den er så stor, at man tror, at den er en del af skoven, men det er altså bare et eneste træ.

Lind er ikke egnet som tømmer fordi det er så blødt, fortsætter Helge. Det, man derfor bedst kan bruge det til, er til træben. Det er også fortrinligt til klangbunde i klaverer og flygler, og man kan også bruge det til legetøj og træuld. Det er også velegnet til kister. (Det er der nogen,

der har fortalt mig, som har prøvet det, siger skælmen Helge). I stenalderen blev det også brugt til stammebåde. Man har fundet mange af dem i vore moser, og ved at gøre forsøg med at efterligne dem, har man fundet ud af, at det tog en uges tid for to mand at udhule en sådan stammebåd.

Linden blev også tidligere brugt som brandtræ, hvilket f.eks. stadig kan ses på herregården Tulsted. Ved at have et sådant brandtræ stående mellem herregårdens længer eller mellem de enkelte gårde i landsbyen, der jo som oftest lå meget tæt, kunne træet i tilfælde af ildebrand måske være med til at forhindre, at ilden sprang fra bygning til bygning.

Som det sidste fortæller Helge, at linden ifølge den nordiske mytologi også var Frejas hellige træ. Det var derfor måske også frihedstræet, der altid var plantet på toppen af bakkerne. Havde man lavet noget ulovligt, men nåede op til linden, kunne man ikke pågribes. Endelig mødtes man også ved bylinden, hvor byens vise mænd sad rundt om den på store sten for at afgøre landsbyens anliggender. Vielser, møder og fester skulle ligeledes foregå ved bylinden, slutter Helge sin beretning om lindetræets fortræffeligheder.

Turen fortsætter ned gennem den lange allé, men snart efter stopper vi atter op for denne gang at høre noget om kastanietræerne. Hestekastanie har nogle meget fine aflange, takkede blade, der er meget forskellige at se på, indleder Helge. Man mener, at navnet hestekastanie kommer af, at frugten ikke er så god som ægte kastanie. Så når man i den forbindelse taler om heste, så er det oftest ment nedsættende, ligesom når man taler om hunde.

Stammen er næsten altid højresnoet, fortsætter han og viser det på den nærmeste stamme. Det er fordi træet står stærkere når taverne inde i stammen er snoede frem for at være lige. Man har undersøgt, om dette er noget som træerne altid gør, eller det sker som en følge af jordens rotation. Man tog derfor nogle små træer med ud på rumfart, men det viste sig da, at de også snor sig i vægtløs tilstand ude i rummet, så det er altså et naturligt anlæg i træet.

Kastanien er heller ikke et særligt godt træ rent brugsmæssigt, men i gamle dage anvendte man dog ofte kastanietræ til datidens hvidskurede køkkenborde. Træet har en dejlig nektar til glæde for humle- og honningbier når det sætter sine ”lys” i maj måned. Frøskallerne indeholder et stof, der hedder aeculin, som bruges i cremer, og det har den egenskab, at det kan tilbageholde solens ultraviolette stråler.

Ligesom linden voksede kastanien i Mellemeuropa og kom her til Danmark i 1700-tallet. Den ægte kastanie var her tidligere. Den var her allerede på Herluf Trolles tid. (1516-65, red.). Det ved vi, fordi han bad sin kone, Birgitte Gøye, om at opbevare 20-30 frø i sand i kælderen på Herlufsholm, således at de kunne spire.

Nødderne fra den ægte kastanie var meget eftertragtede ved hoffet den gang. Man kunne også bruge dem ved tarmlidelser. Både kolik, diaré og hæmorider, men man sagde, at man ikke skulle spise for mange af dem, fordi de giver en ubehagelig tarmluft. Især soldater, der i lejrene ofte lå så tæt, at de nærmest lå oven på hinanden, skulle holde sig fra dem – altså med mindre de plagedes af lus. Spørg mig ikke hvorfor, slutter Helge, men det var nok for at ”rage kastanier ud af ilden”.

Den videre tur fortsætter ad den vej, der egentlig hedder Bundgårdens Kirkevej, og som efter en tid ophører med at være plantet til som en allé. Til gengæld kommer vi forbi et stort jordfaldshul, hvor Helge så benytter lejligheden til at forklare, for især nye deltagere, hvordan et sådant hul er opstået. Vi hører således også historien om da der opstod et jordfaldshul netop som skovkusken Frode Gustavsens var ved at trække stammer ud af skoven sammen med sin hest, Musse. Både hest og vogn forsvandt da ned i hullet, og da Helge senere spurgte Frode

om ikke Musse var forfærdeligt bange, svarede han blot: ”Næh, hun stod bare og ventede på, at a sku` ta` hende op igen”.

De flotteste jordfaldshuller vi har her i Rold Skov, er Røverstuen og Hestegraven nede i Hesselholt Skov, fortsætter Helge. Men jeg har en god ven, der har en helt anden version på disse fænomener, så fortæl endelig, provokerer Helge fmd. Det må hen jo så gøre og forklare, at der efter januarstormen i 2005 blev foretaget nogle geologiske undersøgelser af jordbunden under netop Hesselholt Skov. Disse viste, at der på dette sted i skoven findes et lag bestående af sand, der er op til 50 meter tykt. Det betyder, at der ikke kan forekomme en nedbrydning af kalken fra træernes humussyre. Man mener derimod, at hullerne på dette sted er opstået som nedsænkninger pga. forkastninger i undergrunden. Netop det forhold, at de to omtalte huller, ligger i en nogenlunde ret linje sammen med flere andre, men knap så markante huller, kunne måske tyde på, at der er noget om snakken om forkastninger. Hvem ved?

Den fortsatte tur går nu gennem Nældedalen mod nordøst, men snart efter viser et skilt vej ind til en ’Stensat Brønd’. Helge fortæller, at han under en jagt, hvor han dog bare var budt med som gæst, kom gående her sammen med daværende statsskovrider Preben Møller, som var meget historisk interesseret og havde en stor historisk viden. Lige pludseligt fik de begge øje på stensætningen og var enige om, at det måtte være en stensat brønd – en middelalderbrønd. Der var aldrig nogen, der havde talt om den før, så Aalborg Historiske Museum var ude at se på den og kunne konstatere, at det var rigtigt nok.

Så gik der en lang række år indtil jeg skulle skrive bogen om Rold Skov. Per hjalp mig, og da fandt vi i de gamle papirer nede på Buderupholm Statsskovdistrikt, hvor man havde plantet de første grantræer i statsskoven. Det var tre forskellige steder, som vi var ude for at prøve om vi kunne finde. Preben Møllers efterfølger, skovrider Uffe Laursen var også meget interesseret i det, så en dag kørte jeg ud sammen med ham for at se, om vi kunne finde hvor det var, de havde plantet de graner, som var plantet her i Nældedalen. Vi stod da og kiggede på træerne, og lige pludselig sagde jeg til ham: Der er en brønd! Og tænk, lige mellem os som vi står der, var der en lille middelalderbrønd.

Nældedalen var jo tidligere kendt for sine meget store graner. I den forbindelse fortæller Helge en tildragelse, hvor to ret korpulente mænd stod og lænede sig op ad et af disse træer. Tilfældigvis kom Jens Hvass kørende i sin bil, men stoppede op, rullede vinduet ned, prikkede den ene på bugen og spurgte: Hvem er De? Ja, mit navn er sådan og sådan, og det er min kollega sådan og sådan. Hvad laver De? Ja, vi skulle ud for at se på den der berømte fruesko. Ja, så er I sgu på rette vej, men det er ikke det, jeg spørger om, jeg spørger hvad I laver. Hvad er jeres embede? Ja, jeg er dommer i Nibe og min kollega er dommer i Løgstør. Ja, jeg tænkte sgu nok, at det var sådan noget I lavede, sagde Jens Hvass, hvortil den ene af de to mænd spurgte: Er De ikke skovrider Hvass? Jo, det er jeg, sagde skovrideren. Jeg tænkte det nok, replicerede dommeren, Jeg kunne heller ikke forestille mig, at der var nogen anden, der kunne tale til folk på den måde.

Dette blev så de sidste ord fra Helge for denne gang. Trods det, at han ikke var helt på toppen hvad angår helbredet, var han alligevel mødt op for at følge os på turens første del. Så tak for det, ikke mindst fra fmd., som nu måtte tage over og prøve, om han så også kunne give vore 74 deltagere en god oplevelse på resten af turen.

Vi fortsætter således hen gennem Nældedalen indtil vi når frem til Ålykke. I dag er Ålykke et engdrag, men området har tidligere været en del af den fjordarm, der efter istiden gik helt her ned oppe fra Limfjorden gennem den nuværende Lindenberg Ådal. Den nærliggende bakkeø, Skadsholm, var da virkelig en holm, som lå ude i det vandfyldte område. Man kan tydeligt se hvor bredt det har været, idet de gamle kystskrænter rejser sig stejlt på begge sider.

Den fortsatte tur går herefter langs engen ned mod Lindenberg Å, men vi må dog gå et ret langt stykke vej langs et nyt trådhegn før vi kan komme helt ud på bakkekammen gennem en ligeledes helt ny egetræslåge. Der er også opsat en tilsvarende låge til afløsning for den gamle

”mølle” ved nedgangen til Lille Blåkilde, men før vi går derned stopper vi lige op for at nyde udsigten, men også for at høre lidt om hvem, der bor og har boet i de forskellige huse ovre på åens modsatte side.

Helt nede ved kilden samles vi ved det forholdsvis brede afløb ud til Lindene Å. Her hører vi specielt om Lille Blåkilde, der er en kombination af både strøm- sump- og bassinkilder, men også lidt om de andre former for kilder, vi har i Rold Skov. Store Blåkilde og Blåhøl, der er bassinkilder, Ravnkilde, der er en sumpkilde og endelig Springkilden ovre i Rold Vesterskov, der ikke er en springkilde, men en artesisk brønd. Vi fortsætter herefter i én lang række hen over kildeområdet og kommer således snart hen til ”skibakken”, hvor det er ideelt at holde frokost. Dels er udsigten dejlig og dels er vejret blevet rigtig godt.

Straks efter at man atter er kommet til skovs ovre i den vestligste del af Slettingen kommer man til at gå langs en af skovens allersmukkeste hulveje. Det giver naturligvis anledning til fortælle om hvorledes man ofte kan se flere parallelle veje ved siden af hinanden. De er simpelthen opstået ved, at man i fordums tid måtte køre i et nyt spor når det gamle var slidt for alt langt ned. Det var jo de færreste steder man havde befæstede veje. Vi fortsætter op gennem den slugt, som kaldes Fløddal, hvorved vi også passerer den lange stenrække. Da vi når op til Bundgårdens Kirkevej bliver fmd. spurgt, hvorfor han ikke har fortalt om disse sten. Men det har han af gode grunde ikke, for han ved ikke hvad formålet med dem er. Helge ved det heller ikke, føjer han til, for det er der nemlig ingen, der gør. En teori kunne måske være, at de viste vej ned til en overgang over åen, men det kunne måske også være noget helligt. En vi eller noget helt tredje. Hvem ved?

Vi skal nu gå et ganske kort stykke vej ad den ovennævnte kirkevej, før vi fortsætter op langs Ottilielund mod skovløberstedet Langerumhus. Det var her ved Langerumhus, vi for mange år siden havde tilladt os at afvikle vores traditionelle gløggarrangement, og bagefter måtte indkassere en balle fordi vi havde holdt for tæt ved huset. Og da flere af dagens deltagere også var med på den tur, var det jo oplagt nu at kunne more sig lidt over denne episode.

Da det ikke er så længe siden, at vi har fundet ud af, hvoraf navnet Ottilielund kommer, og da der derfor nok heller ikke er så mange, der ved det, var det nærliggende at fortælle om det her på stedet. Ottilielund er efter al sandsynlighed navngivet af Baron, Christian Frideric Juel-Rysensteen til Lundbæk som en hyldest til sin hustru, Ottilia Christine Becher. Det har jo forholdt sig sådan, at Rold Skov tilbage i tiden udelukkende var ejet af godserne. Ud over de nuværende, Lindene, Willestrup og Nørlund, var det også Lundbæk, Buderupholm, Kyø, Restrup, og hvad de ellers hedder alle sammen.

Efter baronens død i 1842 overtog sønnen, Friherre, Baron, Niels Juel-Rysensteen, Lundbæk, og dermed også, blandt flere andre skovparter, Lundbæk Nørskov. Han var i 1836 blevet gift med Philipine Kjær, og året efter fødtes en datter, som blev navngivet Ottilia efter sin farmor. Vi ved ikke hvornår farmoderen døde, men navnet levede i hvert fald videre. Både gennem den lille pige, men også i det stykke af Rold Skov, som endnu i dag er anført som Ottilielund på visse skovkort. Ottilia var født ca. 1837, og noget kunne tyde på, at hun forblev ugift, idet hun stadig bar sit fødenavn – baronesse Ottilia Juul-Rysensteen, da hun i 1910 skænkede en stor lysekroner til Bislev Kirke.

Da det efterhånden var blevet mindre attraktivt og urentabelt for godserne at eje disse fjerntliggende skovarealer, og da Staten gerne ville komplettere skoven, efter at have overtaget Buderupholm i 1826, solgte baronen de lundbækske skove til Statsskoven den 27. november 1845. Forinden havde han, sammen med forstråd Hansen, overførster Jessen og en kongelig

landmåler gennemvandet alle de mange spredte skovområder, som tilhørte Lundbæk. Noget af en vandring, som det da også tog to dage at gennemføre.

Som sidste etape på dagens tur, var der nu blot tilbage at vandre hen mod Rebild Kirkevej og ad denne fortsætte tilbage til bilerne. Normalt kommer man blot forbi den lille spejderhytte og de to små gravhøje, men denne gang var der dog også masser af mennesker, idet de omtalte orienteringsklubber netop havde deres stævneplads her. Ud over et par enkelte løbere, var det faktisk første gang vi mærkede til, at der var mange mennesker i skoven. Jo, vores kære Rold Skov er stor, og der er heldigvis plads til os alle sammen.

Tur 4.

Som afslutning på forårssæsonen havde vi denne gang arrangeret en noget anderledes tur til Skindbjerglund end vi plejer, idet vi også skulle besøge Gerding kirke og kirkegård. Hvis man skulle beskrive turen i en meget kort version, kunne den lyde som så: *Turen, hvor vi både kom i Herrens hus og på Herrens mark.*

Men lad os hellere berette om den på vanlig vis. Det er søndag den 14. juni og turen starter fra skovbrynet lige nord for landsbyen Skindbjerg. Herfra går vi ca. 400 m mod nord før Helge drejer ad et lille skovspor mod vest. Formålet er, at vi her kan få oplevelsen af at være i rigtig egeskov. Skindbjerglund er et prægtigt sted, siger Helge. Sammen med Olev Krat, er det de to væsentligste dele af den oprindelige Rold Skov, hvor egeskoven er bevaret i modsætning til i den nuværende Rold Skov, hvor der ikke er bevaret ret meget eg.

Årsagen kan måske være, at de fremmede tropper, der besatte Jylland tre gange i 1600 tallet, har overset dette sted, fordi det lå lidt af sides, og egne derfor fik lov at stå. Man ville ellers fælde alle landets egetræer, så Chr. 4. ikke kunne bygge en ny flåde.

I 1929 købte Statsskoven Skindbjerglund af godset Lindenberg. Den gamle greve måtte af med mange penge i forbindelse med nogle jordbrugsaftaler, der blev lavet med Staten, hvorfor han måtte afstå forskellige områder for at have penge nok, her iblandt Skindbjerglund. Han forhandlede med statsskovrider Poul Lorenzen, som bagefter var meget glad, for det viste sig, at da han havde overtaget skoven, så var der så meget tømmer her, at det faktisk svarede til dét, som Staten havde betalt for Skindbjerglund.

Vi går nu tilbage ad samme spor og fortsætter så igen op mod skovens nordligste område. Ud over egeskoven er her også ask, som vi vil komme til at se lidt senere, siger Helge. Det er nemlig et fugtigt område, og en plante, som vokser der, er sjælden og hedder skærmysse. Men man skal lade være med at spise den, for den er giftig.

Der er meget mere mystik i egeskoven end i bøgeskoven, fortsætter han. Den er langt mere foranderlig og meget mere spændende. Den gang da Danmark havde ege- linde- og askeskov, da var det uden tvivl det smukkeste skovbillede, der nogensinde har været i Danmark. Asken er et meget smukt træ. Den sætter blade meget sent, men så har den jo disse lysegrønne blade, som er lysegrønne hele sommeren. Man kan altid kende en ask på, at skuddene er sorte. Så er der det pudsige ved ask, at den vindbestøves, og den har den særlige egenskab, at den kan være hankøn, den kan være hunkøn, men den kan også være tvekønnet, og det samme træ kan være alle tre slags på én gang. Helge står så og grunder lidt, og nu bliver han go`.

Det kunne være sjovt, hvis vi andre også kunne skifte engang imellem. Kunne I ikke forestille jer Xxx som sådan en lille sød nymfe med fine lyserøde, lakerede og polerede negle. Så tror jeg sgu næsten, jeg ville kunne holde af ham. Skulle du nu ikke slappe lidt af Qvistorff, svarer den "feterede" til stor moro for selskabet.

Det gør han så og siger. I gamle dage hed vikingeskibe ikke vikingeskibe. De hed ask, og de søfolk, der sejlede vikingebådene, hed askmænd. Ask er både sejt og hårdt, men vejer ikke så forfærdeligt meget. På latin hedder træet *Fraxinus excelsior*. Et navn som botanikeren Linné gav det, fordi det bliver så højt, og det *er* nok det højeste af vore løvfældende træer. Vi husker

også det gamle mundheld, som siger: Kommer ask før eg, så blir` som`ren bleg. Men kommer eg før ask, så går som`ren i vask.

Og det skal I vide, siger Helge, at olivenolie, saft af myreæg og ålefedt blandet med saften fra askens blade, det tager ørepine. Og mens vi er ved de væsentlige ting, som er gode at huske, så skal I også huske, at Kain slog Abel ihjel under et asketræ. Det er sgu da også væsentligt at vide, siger han med et smil på læben.

Og så skal I også vide, at hvis man hedder Odin, så kan man tage et asketræ og skabe en mand ud af det, og så hedder han Ask eller Askurog. Men Odin er dygtigere end som så, for han kan også tage en elm og skabe en kvinde ud af det, og så hedder hun Embla. Disse var ifølge den nordiske mytologi de to første mennesker på jorden.

Som det sidste fortæller Helge myten om verdenstræet Yggdrasil: I gudernes bolig, Asgård, stod der en kæmpeask. Den var det helligste af alt og den var så stor, at den holdt hele himmelhvelvet, sådan som stolpen bærer husets tag. I toppen sad en ørn og ved foden lå der en drage, mens et egeren pilede frem og tilbage mellem dem og varetog de diplomatiske forbindelser. En dag skulle ragnarok dog komme. Der ville blive jordskælv, og Yggdrasil ville da stå med rystende grene, hvilket ville betyde endnu flere ulykker. Men lige pludselig ville det hele være overstået og asken igen få grønne blade, og der ville opstå en ny og bedre verden. Asken Yggdrasil kan således sammenlignes med Livets Træ hos jøderne og Korset hos de kristne.

Apropos egeren, tilføjer Helge: Det er sjovt at tænke på, at vi betragter egeren som noget, der altid har hørt til. Men det er ikke tilfældet. Egerne kom først til Rold Skov i 1920, hvilket jeg blev meget overrasket over, da jeg læste om det. Herefter kalder han pludselig på vores ”hoffotograf”, Gitte Boldt, for at bede hende om at tage et ”familiebillede” af hele holdet. Det skal nemlig bruges som et nyt ”banner” på vores hjemmeside. Selvom vores webmaster, Lennart Greig”, har begået en endog meget flot hjemmeside, mener han åbenbart, at den godt kan blive endnu flottere.

Den videre tur går nu ind over sognegrænsen til Gerding Sogn, op over Kratbakken og derfra ud til bakkekammen med udsigt ud over Lindene ådal. På åens modsatte side ser man flere kendte aalborgfolks domiciler. Heriblandt entreprenør Berg Bachs, hvilket får Helge til at fortælle følgende historier. Først en tildragelse fra direktørtiden på Rold Storkro.

Jeg kan huske skovrider Jens Hvass og Fru Gittens sølvbryllup, som blev afholdt på Rold Storkro. Det var i begyndelsen af maj måned og det øsregnede. Jens Hvass havde fundet ud af, at man efter middagen skulle hjem på skovridergården og have kaffe. Men der var så ukristelig mange taler, at da man endelig var færdig ved bordet kl. halv et, udtalte Jens Hvass til folket, at nu skulle de gå ud til deres biler, og så ville han tage sin hvide Volvo Amazon og køre forrest, og så skulle de andre i én lang kortege komme bagefter. De skulle så køre til den dejlige gamle skovridergård. På hele vejen til skovridergården havde hans skovløbere sat fakler ud, og så kunne de komme en tur gennem den nyudsprungne danske bøgeskov. Det skulle være så flot, så flot. Bøgen var bare ikke sprunget ud, det øsregnede og faklerne stod kun de sidste 200 meter før skovridergården.

Det var Juncker nede fra Overgaard, der kørte lige efter Jens Hvass i en gammel veteran Rolls Royce, og da man startede fra Storkroen og kørte op ad Pumpevejen forbi Troldeeskoven, så satte denne Rolls Royce sig fast. Der var dog nogle få biler, der var kommet foran, men Jens Hvass bil var også gået i stå. Til sidst kom nogle af gæsterne tilbage, i kjole og hvidt, og fortalte, at det hele var gået i stå, og at man måtte have Falck. De ringede også oppe fra skovridergården og spurgte hvorfor der ikke kom nogen gæster - hvor de var blevet af. Jeg havde nærmest indtryk af, at det var min skyld, men jeg kunne da ikke gøre for det.

Da der var nogle af gæsterne, der så, at bilerne holdt stille og at de derfor ikke kunne komme forbi, så drejede de af og landede nede i Lindene ådal. De lå så og kørte rundt der nede og nåede først frem til skovridergården kl. halv tre om morgenen.

Da alle disse biler havde startet fra Rold Storkro, stod jeg udenfor hoveddøren sammen med Berg Bach i kjole og hvidt. Berg Bach stod og så på det der skue, hvor Jens Hvass fortalte dem alle sammen hvordan bilerne skulle holde osv, osv. Lige pludselig vendte Berg Bach sig om mod mig og sagde: "*Qvistorff sig mig engang, er dette et sølvbryllup, eller er det et orienteringsløb?*".

En anden gang var Jens Hvass og Fru Gitten oppe og spise meget fornemt oppe på gården der ovre, siger Helge og peger over på et landsted beliggende højt over Lindemborg ådal. (Og det, jeg nu fortæller jer, har Jens Hvass selv bekræftet rigtigheden af). Da han og Fru Gitten kørte hjem efter natmaden regnede det også, men denne gang stod det bare ned i tove. Mens Jens Hvass kørte hen ad vejen så han, at der gik en gammel kone ude i vejkanten. Og for en gangs skyld var han sød og rar, stoppede bilen, rullede vinduet lidt ned og sagde: "Frue, hvis De skal

samme vej som vi, så er De velkommen til at sidde ind bagved". Den gamle kone blev så glad og satte sig ind bagved, og da de havde kørt et stykke, så vendte Jens Hvass sig om mod hende og sagde: "Sig mig engang, er De overhovedet klar over, hvem De er kommet op at køre med?", hvortil konen svarede: "Nej, det ved a 'et". Skovrideren sagde: "Det er kongelig skovrider Jens Hvass", hvortil konen igen sagde: "Ja, og a hedder Anine, og a er kogekone, og a har serveret for dronningen". (Så fik du den, Jens Hvass. red.).

Vi fortsætter nu turen rundt om Trehøje, går atter ud til bakkekammen og derfra videre ned gennem Tågedalen. Her finder vi snart efter den herligste plads ved en 'søpose', hvor det lige er stedet for at holde frokost. Efter denne velfortjente pause er der nu ikke langt at gå hen til den lille landsby Gerding og dens ligeså lille kirke, som efter sigende skal være Himmerlands mindste landsbykirke.

Vi går straks ind i kirken, hvor Helge så indleder med at fortælle lidt om dennes arkitektur og historie. Kirkens kor og skib er fra romansk tid, hvilket her i Norden vil sige mellem år 1.000 og 1.250. I 1890-erne blev der tilføjet et våbenhus på kirkens nordside samt opsat en lille tagrytter. Blandt inventaret går døbefonten og kirkens stager tilbage til første halvdel af 1600-tallet. Prædikestolen er fra 1700-tallet og altertavlen fra 1882.

Helge fortæller ligeledes om teolog og huslærer Claus Gjerding. Han var født her i Gerding i 1851 af forældre, der bekendte sig til den baptistiske trosretning. Sønnen Claus blev derfor ikke døbt, men blot navngivet med navnet Claus Christiansen, idet han blev opkaldt efter sin morfar, Claus Johannsen, der var skolelærer og kirkesanger i Gunderup.

Som følge af, at Claus ikke var døbt, kunne han ikke gå til konfirmationsforberedelse, men fik så i stedet undervisning hos højskoleforstander Thomas Bjørnbak, der tog sig af matematik og naturfag, mens provst Wulff i Gunderup bibragte ham store færdigheder i tysk.

Claus Gjerding kom efter flere genvordigheder på polyteknisk læreanstalt i København. Men han længtes så meget hjem, at han i stedet søgte oplysninger og tog en mængde notater om sin hjemstavn på arkiverne. Han var tillige meget forelsket i en pige hjemme i Gerding, Karen Marie Laursen, som desværre døde kun 18 år gammel. Som trøst for hendes forældre sendte han en krans, hvorpå der var hæftet en seddel med et digt. Det er den salme, vi i dag kender som "Den er slet ikke af Gud forladt". I sine ferier tog han følgelig ofte til Gerding, hvor han havde nogle gevaldige diskussioner med pastor Windfeld.

I julen 1871 var Claus Gjerding ikke hjemme på ferie. Han gik i stedet ind i Vartov Kirke, hvor Grundtvig holdt sin sidste juleprædiken. Det ændrede fuldstændig hans liv og indstilling til kirken. Han ville døbes, men det skulle ske hos pastor Windfeld hjemme i Gerding. Claus Christiansen blev døbt den 1. februar 1874 og fik da først sit tilnavn, Gjerding.

Claus Gjerding tog studentereksamen, begyndte så at studere teologi og boede på Regensen. Samtidig påtog han sig journalistisk arbejde, Bl.a. ved "Landøkonomisk Tidsskrift", hvor han traf sin forlovede, Ingeborg, en datter af landøkonom Holst-Møller. Imidlertid begyndte en lungesygdom at plage ham, således at han måtte gennemføre sin eksamen under meget vanskelige forhold. Efter eksamen blev han plejet af venner, og efter nogen tid følte han sig rask nok til at tage plads som huslærer hos præsten i Todbjerg ved Århus. Sygdommen blussede dog op igen, og Claus Gjerding døde den 6. august 1880 under at ferieophold hos pastor Vedel i Vejle.

Claus Gjerding blev begravet hjemme i Gerding. Hans efterladte optegnelser blev fundet af hans studiekammerater og betragtes endnu i dag som et vægtigt bidrag til Østthimmerlands historie, idet Claus Gjerdings omfattende samlinger efterfølgende blev udgivet og derfor står at læse i bogen, "Bidrag til Helligum Herreds Beskrivelse og Historie".

Sluttelig går vi alle ud på kirkegården og besøger Claus Gjerdings grav, ligesom vi også betragter kirkens arkitektur, herunder det interessante i at se hvorledes stenmesteren i sin tid har flækket markstenene og derefter tilpasset dem som kvadre på ydersiden. Et medlem gør ligeledes opmærksom på den overlægger, der engang har siddet over mandsdøren mod syd. Den er speciel derved, at der er indhugget et træ i begge overlæggerens sider. Da kirken er så gammel som den er, ja, så *kunne* de måske symbolisere Yggdrasil. Hvem ved? Der var jo ikke nogen skarp grænse mellem den gamle asetro og kristendommen. Vi ser også flere steder, at der stadig ligger en gravhøj på vore kirkegårde. Et tegn på, at man har haft sine hellige steder på samme plads. Man har altså bare fortsat, hvor man slap.

Lad det være sagt straks. Terrænet mellem Gerding og Skindbjerglund er af en ret uvejsom beskaffenhed. Og lad det også være sagt straks. Vi fandt heller ikke den letteste vej tilbage. Efter råd fra en tidligere beboer i Gerding, går vi hen mod det lille område ved navn Bækhus hvor vi så skal dreje ad vejen mod syd. Det gjorde vi også, men bare ikke langt nok, idet vi på et tidspunkt fortsatte mod vest ned mod Sivedal. Vi passerer dalen med det formål, at komme videre mod vest. Det kan bare ikke lade sig gøre, for nu møder vi et

højt hegn ind til et meget stort areal med juletræer. En gruppe fortsætter langs dette mod nord i håb om at kan komme rundt om det over mod Kratbakke. Herved kommer vi til at passere et dybt hul som alle må både ned i og op ad igen. Men ak, da fortroppen er nået et godt stykke frem, bliver det totalt umuligt at komme videre. Altså må vi samme vej tilbage og følge hegnet indtil vi endelig kan komme til at gå mod vest mellem hegnet og et stort stykke rug. Herved rammer vi endelig en rigtig vej, der fører op til en samling gårde i Rise. Herfra skulle der også gå en vej mod vest. Den er der bare ikke. Vi går derfor over markerne og når endelig frem til Kratbakken. Men ak igen. Vi kommer nu til at gå ad en vej, der fører ned mod ådalen, men pludselig kan det heller ikke lade sig gøre at komme videre her, idet et vandløb spærrer for at komme ind i Skindbjerglund. Altså må vi atter engang tilbage og finder så endelig den rette vej over til det sted, hvor vore biler holder.

Med ØP's assistance som stifinder var det endelig lykkedes at komme tilbage. Vi måtte så blot konstatere, at denne så minderige tur blev 25 % længere i både tid og længde end turene er normalt. Men bortset fra alle gebrækkeligheder med ømme fødder, ømme 'lårbasser' og almen træthed, var det en utroligt spændende og smuk tur. Tænk, at man endnu kan være så privilegeret, at kunne fare bare en smule vild. Det blev en tur, som for altid vil komme til at huskes i mindernes lange parade.

Tur 5.

Langesø, Suserup Skov, Grib Skov, Jægerspris Nordskov og Arboretet i Gerlev.

Engang skrev vor agtede turleder i et letsindigt øjeblik: *Det er egentlig for dårligt af mig, at jeg aldrig har foreslået, at Rold Skovs Venner tog en tur til de store ege i Jægerspris Nordskov. Samtidigt kunne vi se*”.

Ja, sådan lød starten på indbydelsen til en tredages tur til Fyn og Sjælland. Med Helge som en som sædvanlig inspirerende turleder og Hanne og Knud som de praktiske arrangører, drog 56 glade deltagere ud på en særdeles oplevelsesrig og anderledes tur den 4. september.

En af de ting, der gjorde den anderledes var, at vores egen Marthin Nygaard havde tilbudt at arrangere bustransporten på særdeles favorable vilkår. Et tilbud, som dog gav ham ret så store problemer, idet han cirka 24 timer før starten måtte konstatere, at den bus, vi *skulle* have kørt i, var gået i udu. Resultatet blev, at vi kom til at køre i to busser, idet en ekstra minibus fra Vagns Busser i Horsens med Thomas som chauffør blev sat ind. Ikke den optimale løsning, men det gik.

Fredag den 4. september

Begge busser og det største hold mødte ved kunstmuseet i Aalborg, hvorfra der var afgang kl. 8.15 og derefter opsamling i Haverslev ½ time senere. Som en god start på turen var der nu kaffe, et rundstykke og en lille én til alle. Da vores næste stop skal ske ved rasteplassen ved Ejer Bavnehøj, benytter Helge tiden til at fortælle om selve Ejer Bavnehøj og dens to nabohøje. Der er en stående diskussion, om det er Ejer Bavnehøj eller Yding Skovhøj, som er det højeste sted i Danmark. Men det er ikke nogen af dem, siger Helge. Det højeste sted er Møllehøj, men forskellen skal dog være mindre end 1 meter.

Efter det nævnte stop ved Ejer Bavnehøj går turen nu mod og over Lillebæltsbroen. Vi er nu på Fyns land og efter en tids kørsel drejer vi af fra motorvejen, idet vi skal besøge godset Langesø cirka 15 km. nordvest for Odense. Her gør vi stop første gang ved skovriderboligen, idet vi skal se nogle kæmpestore sequoiaer, også kaldet mammutfy. Især den ene er meget imponerende. Helge mener, at den har langt større rumindhold end de store graner, vi har hjemme i Skovhaven. Træerne er oprindeligt hjemmehørende i Californien, hvor de kan blive 100 m. høje og opnå en alder på helt op til 3.500 – 4.000 år.

Vi kører herefter rundt om søen og stopper ved indkørselen til selve Langesø Gods. Her fortæller Helge lidt om godsets historie, samt om den flotte lindeallé og den øvrige beplantning, der bl.a. består af taks. Helge nævner også en stor nobilisgran, som dog nu er borte og har efterladt en såkaldt ”lysskakt” i den omkringstående bevoksning.

Vores videre færd går nu mod Sjælland. Vi stopper dog på rasteplassen lige før Storebæltsbroen for at indtage den medbragte frokost. På den første del af turen havde vi fået nogle ret så kraftige regnbyger, men nu viste vejrguderne sig fra deres nådige side og holdt inde med væden, hvilket de heldigvis også gjorde for resten af dagen.

Vort første mål på Sjælland er et besøg i Suserup Skov, som ejes af Sorø Akademi. Vi fortsætter således ad motorvejen forbi Slagelse men drejer sydover lige før Sorø, idet den lille Suserup Skov ligger umiddelbart nord for den 660 ha. store Tystrup Sø. Suserup Skov er en 19 ha. stor blandingsskov med træer i alle aldre fra nyspiret og op til 400 år. Den drives som en såkaldt ”urørt skov” og er vel det nærmeste, man kan komme på en dansk urskov. Man har ved videnskabelige undersøgelser kunnet konstatere, at Suserup Skov i varierende grad har været uafbrudt skovbevokset i mere end 6.000 år. Skoven er derfor et utroligt spændende stykke natur, og ved at gå en tur rundt her, er det således ikke svært, at forestille sig hvorledes stenaldermandens omgivelser må have set ud indtil han begyndte at rydde skoven, og så småt begyndte at dyrke jorden.

Vi vælger imidlertid at korte turen i skoven lidt af. For nok er det ophørt med at regne, men til gengæld er det blæst ret kraftigt op. Og netop i en urørt skov skal man være opmærksom på, at døde grene kan falde ned eller at døde træer kan vælte. Den risiko kan vi ikke tage på vore deltageres vegne, så turen fortsætter nu mod Fredensborg.

Efter at have fået tildelt vore værelser på "Dan Hostel Fredensborg" samt tid til at rede vore senge og få et lille hvil, mødtes vi så igen til middag med delvis selvbetjening kl. 19.00. For de som havde lyst, var der herefter fælles aftentur til det nærliggende Fredensborg Slot. Dog kun til porten, idet der her var to gardere på vagt. En stod ved slottet og en ved Kancellihuset, der som bekendt er bolig for vort kronprinspar. Og tænk, garderne ville ikke engang snakke med os, selvom de da måtte kunne høre, at vi var gode jyder.

I stedet gik aftenturen så videre hen gennem gågaden. Her var der "Open by night" og her ville folk gerne snakke, idet der både var forskellig optræden og mange forskellige boder åbne. En datter af en tidligere fiskehandler snakkede sig endda til en gratis fiskefrikadelle til både sig selv og sin mand. Men ak, trætheden begyndte nu at melde sig. Turen blev snart for hjemadgående. Nye strabadser og nye oplevelser ventede næste dag.

Lørdag den 5. september

I dag skal vi besøge fire forskellige lokaliteter i Grib Skov. Turen går derfor straks efter morgenmaden den forholdsvis korte vej syd om Esrum Sø til Skov- og Landskabsskolen i Nødebo, hvor vi pga. Helges gode referencer får lov til at parkere på skolens private område. Og lad det være sagt straks, her på dag 2 blev vi heller ikke forskånet for nogle heftige byger, men vejret blev dog bedre og bedre, jo længere vi kom op af dagen.

Fra skovskolen går turen ad "Den krogede vej" mod vest, og efter en kort vandring kan man se nogle af de arbejder, som skolens 200 skovfogedelever og skovteknikere bliver oplært i. Bl.a. at opbygge forskellige former for hjælpemidler til at udføre arbejdet i skoven, herunder ikke mindst at betjene en motorsav. I den forbindelse fortæller vores medlem, Ove Rodal Nielsen, at han som ung mand også har været her på skolen. *"Vi fik i hvert fald lært at file en sav"*, siger han.

Efter en tids vandring stopper Helge for at fortælle om Grib Skov. Grib Skov er Danmarks 5. største skov, siger han og fortsætter. Læg mærke til hvor varieret skoven er og læg også mærke til de flotte graner. Det er nemlig sådan, at Grib Skov og Rold Skov er de allerbedste områder vi har for graner her i Danmark.

Længere fremme på ruten kommer vi op til et stort vejkrøds, som kaldes "Stjernen", fordi der herfra udgår ikke mindre end otte skovveje som en stor stjerne. Mellem 2 af stjernens 'stråler' står der en stor sten, som bærer Søren Kierkegaards navn, fordi han netop havde en stor forkærlighed for Grib Skov og derfor ofte søgte her til. Det store vejkrøds er lavet efter ordre af kong Chr. 5. til brug for parforcejagt. En ret så modbydelig form for jagt, som heldigvis er forbudt i dag, siger Helge, idet den går ud på at jage byttet med hunde til det trættes og derfor er let at nedlægge. (Sporten blev indført af Chr. 5., der drev den med lidenskab. Han omkom som følge af kvæstelser, der tilføjedes ham af en døende kronhjort. red.).

Vi går herefter tilbage til skovskolen og fortsætter straks over landevejen for at komme ned til Esrum Sø. Tur 2 er hermed begyndt. Vi passerer den tidligere skovriderbolig Pibergaarden, og snart efter er vi fremme ved en stor "sparekasseeg". Helge fortæller derfor om den oprindelige eg, der blev valgt som symbol for Danmarks første sparekasse, som blev oprettet på godset

Holsteinborg ved Skælskør i 1810. Denne eg er nu et stort træ, der er hen ved 400 år gammel og som står ved familien Holsteins familiegrav på Holsteinborg kirkegård.

Vi fortsætter herefter hen til Dronningens Bøge. Hvis man lader synet flugte langs vejen ved de gamle bøge, og videre ned gennem slugten og den nedenfor liggende anløbsbro, kan man lige ane Fredensborg Slot ovre på søens modsatte side. Det er ikke helt tilfældigt, for vejen hedder Fr. den IV's Allé og er netop tænkt som en fortsættelse af slotsparkens Eremitageallé. Dronningens Bøge har tidligere været brugt som græsningsskov. Et smukt skovbillede, hvor man f.eks. kunne se egnens flotte frederiksborgheste græsse mellem træerne. Det får Helge til at fortælle om TV optagelserne til serien om De Danske Skove. Han havde da fået den idé, at det kunne være rigtig flot, hvis man kunne overtale egnens forskellige hesteklubber til at lade deres frederiksborgheste komme tilbage her til "hestevangen". Det lykkedes og det var et utroligt flot syn, at se de smukke heste græsse mellem træerne, som man netop lod dem gøre i gamle dage, siger han.

Turen går nu ad samme vej tilbage, og tænk, lige pludselig dukker vores webmaster, Lennart Greig og hans kone Jette op. Som de fynboer, de er, er de nu flyttet tilbage til fødeøen, men var på ferie her på Sjælland, og ville derfor gerne være med på et par af turene. Det var rigtig hyggeligt, at se hinanden igen.

Da tiden nu nærmer sig frokost, kører vi alle op til Harager Hegn i den nordvestligste del af Grib Skov. Her stopper vi ved Tinghussøen cirka 2 km. øst for Maarum. Det regner, så nogle vælger at spise i bussen mens de mere barske foretrækker en stående taffel omkring nogle store sten ude i regnen.

Hovedmålet for denne tur 3, er, at besøge "Figur 8", hvad det så end er for en størrelse. Vi går derfor ad Tinghusvej mod nord, men drejer dog snart mod øst. Og her står den så på vores højre hånd – Tinghuslærken. Navnet Figur 8 stammer fra den tid, hvor man i bøger navngav illustrationer med fortløbende numre. Af en eller anden grund benytter især forstfolk stadig navnet Figur 8, mens det mere officielle navn altså er Tinghuslærken.

Sådan set kaldes hele dette skovområde for Tinghuslærkerne, idet det blev tilplantet som en del af et stort projekt, ledet af den tyske forstmand von Langen. Blandt disse lærketræer, er Figur 8, som er den højeste og flotteste af dem alle, let at kende, idet den er markeret med en gul malet ring rundt omkring stammen.

Lidt længere fremme går vi atter mod nord ad et mindre skovspor. Helge fortæller igen om skovens træer. Da von Langen kom her til i 1763 var Danmarks skove meget forarmede. Formålet var derfor at lære danskerne, at plante ny skov i stedet for bare at fælde løs i den bestående. Ud over lærk indførte han også et andet hurtigtvoksende træ, ahorn eller ær, som den også kaldes. Resultatet af dette kan i dag ses overalt i landet. Forstfolk kalder det lidt ironisk for "Von Langens fodspor".

Også denne gang går vi samme vej tilbage og passerer igen Figur 8. Men ak, i stedet for at dreje ned af Tinghusvej fortsætter vi lige ud. Var der nogen, der forstyrrede turlederen med snak? Først da vi når helt ud til landevejen ved Haragerhus, går det op for os, at vi er gået for langt. Men pyt, vi er jo barske folk fra Rold Skov. Det var altså bare med at komme tilbage til bussen, og dermed være klar til at køre over til området ved Snevret for at tage dagens 4. og sidste tur.

Vi er hermed kommet over i den nordøstligste del af Grib Skov, og for første gang var det faktisk en fordel at have den lille bus, idet det var meget lettere, at køre folk op i skoven nede fra Esrums by med den, end det ville have været med den store. Endemålet her i Snevret er ved det sted, der hedder Væltningen, og da folk jo er kommet gruppevis kan de mest trætte således begynde at gå i forvejen i et roligt tempo.

Da alle er nået frem fortæller Helge om dette specielle sted. I årene fra 1802 til 1805 blev der gravet en 9 km. lang kanal mellem Esrums Sø og Dronningmølle for at lette transporten af træ fra Grib Skov til København. Pga. at kanalen ikke ligger i samme højde hele vejen, måtte man

her i Snevret Skov omlaste brændet fra den øvre til den nedre kanal. Dette skete ved at man lod brændet glide ned ad en 4 meter høj sliske, således at man kunne transportere det videre i andre pramme op til Dronningmølle. Anlægget fungerede indtil 1873, hvor der var kommet nye og lettere transportmuligheder. Det står stadig som et minde om en fortidig form for transport og er nu blevet fredet. Ikke bare var det et spændende stykke historie at høre om, det var også dejligt at følge den gamle pramdragersti tilbage til bussen. Vejret var godt, skoven var frisk og dejlig og fuglene sang.

Vel tilbage i Fredensborg var der lige tid, for de som havde lyst, til at gå over i slotsparken inden spisetid. Denne aften stod på grillmad hvortil der vist nok medgik et par enkelte flasker vin. I hvert fald var stemningen munter og inspirerende. Det betød bl.a. at Bente Bruun bad om ordet for at sige Hanne og Knud tak for et godt arrangement, hvilket vi alle kunne bakke helt op om. Efterhånden begyndte øjnene dog at blive små for nogle, mens andre holdt ud en tid endnu og samledes ved kaffen omkring de runde borde. Til slut måtte alle dog erkende, at trætheden meldte sig. En spændende og oplevelsesrig dag var til ende.

Søndag den 6. september

Da dagen i dag er både en oplevelsesdag og en hjemrejsedag, er der ekstra travlhed denne morgen. Der skal både pakkes bagage, spises morgenmad, smøres madpakker og endelig skal busserne staves med bagagen fordelt til henholdsvis Haverslev og Aalborg.

Vi skal først, som den næstsidste oplevelse, starte med at se de gamle og berømte ege i Jægerspris Nordskov. Turen går forbi Hillerød og Slangstrup til Frederikssund, hvor vi kører over Roskilde Fjord og derfra til Jægerspris og videre op til skoven. Efter en god times kørsel er vi fremme ved vejen, der fører ind til Louiseholm. Også her havde vi fornøjelsen af, at Jette og Lennart mødte op for at deltage i turen.

Louiseholm ligger lige i den sydlige udkant af skoven og har sit navn efter Louise Rasmussen. En dame, som ikke var en hvem som helst. Helge fortæller, at det var her, kong Frederik VII ofte trak sig tilbage sammen med Louise Rasmussen, den senere grevinde Danner. En fornem titel, hun fik ved giftermålet i 1850, og dermed blev kongens hustru til venstre hånd.

Turen fortsætter ret mod nord ad Tremvads Kongevej. Vi passerer de såkaldte Grønne Lyng søer og snart efter stopper Helge igen op for at gøre opmærksom på den flotte blandingskov på begge sider af vejen. Der står bl.a. et stykke med nobilisgraner, som har de flotte og store opretstående kogler. Disse er dog ikke nogle, man kan have fornøjelse af at tage med hjem, hvilket Marthin Nygaard demonstrerer ved at gå ind og skære en af. I samme øjeblik, man får den mellem hænderne, smuldrer den fuldstændigt i stumper og stykker.

Vi nærmer os efterhånden skovens nordlige grænse ud mod Roskilde Fjord, hvor den tværgående vej da også hedder Strandvej. Efter at have ventet på at en rytter, med en ekstra hest ved siden, var kommet forbi, går vi til venstre for snart efter at dreje ind til det første af de berømte træer, Storkeegen.

Helge siger, at han faktisk troede, at den var væk, idet den sidste levende gren faldt i 1980. Den solide trunte står her dog endnu. Det siger noget om hvor godt og stærkt et egetræ altså er. Man anslår, at træet er mellem 800 og 1.000 år gammelt. Det var dog først efter 1843 at Storkeegen fik dette navn, idet maleren P.C. Skovgaard da malede det og kaldte sit billede: ”Eg med Storkerede i Nordskoven ved Jægerspris”.

Da vi nu skal se det vel nok allermest berømte træ i Danmark, Kongeegen, må vi bevæge os lidt tilbage ad samme vej, hvorfra vi kom. Dog varer det ikke længe før Helge fører os ind i terrænet på Strandvejens nordside. Og her står den så – kongen blandt træerne.

Selv om Kongeegen ikke mere står i al sin magt og vælde, som den gjorde engang og målte ikke mindre end 14 m. i omkreds, er den dog stadig smuk i sin alderdom. Og her taler vi om virkelig ælde, idet dens alder anslås til at være mellem 1.400 og 2.000 år. Det er da *lidt*

fascinerende at tænke på, siger Helge, at dette levende væsen måske spirede frem samtidigt med, at der blev født en lille dreng nede i Betlehem, der fik navnet Jesus.

På Helges opfordring tillader denne skribent sig, at gå helt ind til træet på den anden side af den flotte egetræsafspærring for at sige et par ord, og indleder således: Når man rører denne gamle eg, kan man kun føle ærefrygt. Man bliver ydmyg og føler historiens vingesus. Det er virkelig stort.

Men når jeg har bedt om ordet, så er det også for at bringe en tak. Bente sagde så fint tak til Hanne og Knud i aftes for en god tur. Men jeg synes også, at der er andre, der sammen med

Hanne og Knud fortjener en tak. Først vil jeg sige tak til Marthin og hans 2. pilot, Thomas, for at have kørt os rundt til alle de mange spændende steder. Marthin har i høj grad været med til at billiggøre turen ved at arrangere vores transport. Et tilbud, som jo desværre kom til at give dig mere besvær inden starten, end du havde regnet med. Så tak for indsatsen.

Sidst men ikke mindst, er der også grund til at bringe Helge en stor tak for alle de mange gode oplevelser, som han har lagt tilrette for os. Jeg ved, at der er mange, der ligesom jeg, er her for første gang. Uden Helges indsigt og lokale forbindelser, ville vi aldrig have fået de samme ting at se og slet ikke fået fortalt om dem på samme måde. Så stor tak til jer alle, sluttede fmd. og opfordrede til at give en stor hånd. Og det gjorde vi så her under de gamle kroner.

Det 3. og sidste mål for vores besøg her i Nordskoven gælder det ligeledes helt specielle egetræ, Snoegen. Vejen går således atter engang tilbage ad samme rute til vi når en østgående vej, kaldet Øllemosevej. Også her skal vi bevæge os et lille stykke ind i skoven, men så står den her også, den snoede eg.

Ifølge Jægerspris Skovdistrikt er egen ikke så gammel som Storkeegen og slet ikke så gammel som Kongeegen, men kun en ung "lømmel" på omkring 6-700 år. Dog gammel nok til at være gået ud i toppen. Den sidste del af kronen døde i 1991, så også dette træ står tilbage som en trunte. Det helt specielle ved træet er, at det snor sig. Det gør alle træer i øvrigt, men Snoegen har gjort det i en helt ekstrem grad.

Også her fortæller Helge fra den gang man lavede TV serien om De Danske Skove. Man havde fået den idé, at hvis det skulle vise sig, at træet var hult (og det var det, endda helt ned til jorden), at så skulle Helge komme kravlende op af det, ligesom soldaten i H.C. Andersens eventyr, Fyrtøjet. En stor succes, men bagefter var der nogen, der skrev i en kronik, at årsagen til at træet senere gik helt ud, var, at de tunge kraner, som TV brugte til optagelserne, havde presset jorden så hårdt sammen, at rødderne ikke mere kunne suge næring.

Ja, lige så mange folk, lige så mange meninger. For os var der nu blot tilbage, at vandre den forholdsvis lange vej tilbage til Louiseholm, og derfra videre ud til vore busser.

Det er nu blevet tid for at holde frokostspause. Og da vejret i dag er ganske dejligt, vælger vi at køre tilbage til Jægerspris Slot, hvor der er fri adgang til at nyde frokosten i slotsparken.

Jægerspris Slot blev købt af Kong Frederik VII i 1854. Efter hans død arvede Lensgrevinde Danner slottet og oprettede efterfølgende "Kong Frederik VII's Stiftelse" som børnehjem for forældreløse piger. Stiftelsen ejer stadig slottet og det tilhørende gods.

Der var også lige tid til at gå en lille tur rundt i slotsparken inden vi skulle på turens 4. og sidste besøg. Ud over de mange mindsten finder man også her Grevinde Danners sidste hvilested i form af en stor ”gravhøj”, som er åben mod øst. Bag et gitter står der her en stor poleret granitsarkofag og på højen er der plantet to store egetræer. Også her fortæller Helge nogle anekdoter om grevinden og kongen. Bl.a. om at det blev snevejr i maj måned 1863 mens parret var ude at ride i Slotshegnet. Et fænomen, som senere *er* blevet bekræftet rent statistisk.

Cirka 5 km. syd for Jægerspris finder man Gerlevparken, som består af to afdelinger: Valdemar Petersens Rosensamling og Den Danske Træsamling. Især i den sidstnævnte samling er der noget som Helge gerne selv vil se og gerne vil vise turens deltagere. Vi går derfor forholdsvis hurtigt igennem rosenhaven og videre ind i træsamlingen. Træsamlingen er at betragte som et arboret, idet den 10 ha. store park blev overdraget til Fonden for Træer og Miljø i 1979, hvorefter etableringen af Den Danske Træsamling begyndte. Denne omfatter nu cirka 75 arter af de træer og buske, der er indvandret i Danmark efter istidens afslutning. Helge sagde ikke hvad vi ledte efter, og vi fandt det desværre heller ikke, men nogen husker måske, at Helge i 2002 modtog Den Grønne Pris, som netop uddeles af Fonden for Træer og Miljø, og i den anledning fik plantet et bøgetræ her i Gerlevparken samt opsat en kobberplade med inskription. Nu skal denne skribent ikke gøre sig klog, men Helge skulle have spredt hele holdet ud over terrænet. For det *kunne* da være ...!

Vi er nu nået hen sidst på eftermiddagen, og dermed er det også blevet tiden for ”at vende næsen hjemad”. Ad forholdsvis små veje går turen nu mod sydvest til vi når motorvejen til Lillebæltsbroen. Der er langt hjem og alle er derfor enige om at undlade, at bruge tid på at spise aftensmad på et cafeteria, men i stedet holde ind på en rasteplads for at proviantere til fortæring i bussen, hvilket vi så gør ved Kildebjerg på Fyn.

Efter et enkelt stop ved Ejer Bavnehøj og igen ved Haverslev for at sige farvel til de første, og herunder en stor tak til Helge, er vi fremme i Aalborg kl. 21.45. Også her kunne vi i sandhed sige hinanden, og ikke mindst de som havde ydet en indsats og taget slæbet for alle os andre, mange tak turen. Godt nok var krop og lemmer trætte. Men oplevelserne var store og vil blive husket længe.

Tur 6.

Regn og rusk og kulde, ja ligefrem stærk storm, det var hvad de gode meteorologer diskede op med i morgenens vejrudsigt. Så set ud fra den betragtning, var det flot, at der alligevel mødte 51 personer op på parkeringspladsen ved Damborgvej til efterårets første ordinære tur 4. oktober, som var henlagt til den nordre del af Nørlund Skov. Det blev heller ikke så slemt, som man kunne frygte, kun et par enkelte kraftige byger fejede hen over vore hoveder. Efter sædvanlig velkomst og overrækkelse af en påskønnelse til henholdsvis Helge, Marthin Nygaard samt Hanne og Knud for deres store indsats i forbindelse med den nys overståede sjællandstur, går dagens tur herefter mod nord ad netop Damborgvej.

Straks efter at vi er nået frem til selve ejendommen Damborg, som tilbage i tiden bl.a. har været anvendt som bolig for skovens kuske, fortæller Helge således: Stedet har givet navn til en stor familie her på egnen. Bl.a. var der en mand i Rold, der hed Damborg og som var klog mand. Jeg har kendt adskillige, som kunne huske den kloge mand i Rold.

Det forholder sig således, at vi har Lindenberg ådal der, fortsætter Helge og peger mod øst. På denne side, hvor græsset er lidt grønnere, er det Nørlund og ovre på den anden side er det Lindenberg skovdistrikt. Og karakteristisk for hele det stykke, som vi skal gå i dag langs med ådalen, er, at der er *så* mange kildevæld. Ovre på Lindenegs side ligger en af de mest spændende af kilderne. Den hedder Rold Kilde og er det nærmeste man kan komme i

Danmark til en bjergbæk. Man kan ligefrem høre, at den klukker, så hurtigt løber den. Der er ingen anden kilde i Danmark, der har så stort et fald som Rold Kilde.

Der er også en anden lille kilde, hvor der findes en bille, der ikke findes noget andet sted i verden. Den er speciel på den måde, at den er et varmerelikt. Altså et levn fra en varm periode før sidste istid. Videnskaben er fuld af beundring over hvordan den har kunnet overleve dette, da den i virkeligheden foretrækker varmt vand. Vandet i kilderne, der stort set i alle kilderne er 7 grader, er varme kilder, og det er betydeligt mere end i almindeligt grundvand.

Vi fortsætter vores tur og kommer snart ind i et særdeles flot skovområde, hvilket får Helge til at drage paralleller til de sjællandske skove. Ovre på Jægerspris, hvor man har en utrolig flot skov, er stiftelsen så velhavende, at de lader træerne stå, og så bliver de store. Men Nørlund-stiftelsen er også velhavende, så de lader dem også stå, og det giver jo et flot skovbillede. Der er en årsag til at man lader træerne stå her, og det er, at der længere inde i skoven ligger et af Danmarks mest moderne savværker. Så for at få så godt træ som muligt til savværket, sørger man for at træerne bliver af høj kvalitet, og at de bliver store og gamle. Vi så jo mange flotte og store træer ovre på Sjælland, hvor jorden vel nok er en lille smule bedre, men når vi ser et skovbillede som det her er der såmænd ingen forskel, så kan vi godt være med herovre, slutter Helge.

Efter endnu en kort vandring går Helge alene ind ad et skovspor på vejens venstre side, men snart efter kalder han på det øvrige hold. Vi er på rette vej ind til det helt unikke kildeområde, kaldet Kalkværket. Stedet her er en meget stor naturoplevelse, for de kilder, der ligger herinde er så smukke, siger Helge. Det er et meget stort kildeområde med masser af kilder, der kommer op og samles i et løb, der så løber ned i Lindencborg ådal. Stedet hedder Kalkværket fordi der sandsynligvis har ligget et kalkværk her i nærheden engang i fordums tider.

Men det har ikke noget at gøre med det monstrum, som ligger herinde og som skæmmer stedet. Jeg tror, at man har ladet det stå af historiske årsager. Det man kan se, er en såkaldt stødhævert, som her fra kilden sendte vand op til direktørboligen, som ligger 30 meter højere oppe.

På vores videre vej gennem området gør Helge opmærksom på et stort asketræ. Netop på denne tid af året kan man se, hvor fantastisk et træ, det er. Hvordan den er fuldstændig lysegrøn, som om man stod og kiggede på den i maj måned. Det er da flot. Tidligere da jeg gik meget mere i skoven, end jeg gør i dag, da har jeg siddet her og har haft nogle fantastiske oplevelser med både fugle og dyr. Der kommer jo ikke mennesker her, så de har ikke den frygt som de har andre steder i skoven.

Vi er nu nået helt ind under bakken og kan dermed også se det såkaldte "monstrum". ØP, kan du ikke fortælle hvad en stødhævert er, opfordrer Helge. Jo, det er sådan et specielt rør, hvor der løber 10 liter vand ind. Disse vejer 10 kg. og kan løfte 1 kg. og har altså en virkningsgrad på 0,1 som man siger. Næste gang får den et slag til og løfter 1 kg. op, så der skal altså 10 liter vand til hver gang. Så det er princippet i det forklarer ØP.

Det er fantastisk, at en så enkel konstruktion er i stand til at løfte en vandsøjle 30 m. i vejret, som det er tilfældet her, bliver vi enige om ved en efterfølgende snak om princippet i hvordan et sådant anlæg virker.

På vejen ud fra Kalkværket stopper Helge igen op og omtaler de 28 oprindelige lindetræer, der står tilbage her på distriktet. I den forbindelse nævner han også Draved Skov i Sønderjylland, der også har lindeskov og som sammen med Suserup Skov på Sjælland vel nok er det nærmeste vi kommer på urskov i Danmark. Linden og egen, som vi skal høre lidt om i dag, er

sammen med hassel de tre træer, der var her i Danmark og herskede i skovene gennem syv tusinde år.

En deltager spørger Helge om hvorfor græsset er slået rundt om den lille forhøjning, som vi står på lige nu. I gamle dage hed det høslæt, siger han. Det gør man stadigvæk her, og på gammeldags vis. Det er samtidigt et af de steder, der er godt at sætte sig ind hvis man vil se kronvildt. Det kronvildt, der er i Rold Skov, er hovedsageligt koncentreret her på Nørlund skovdistrikt fordi man passer på dem, og ikke driver så hård jagt som på andre godser. Jeg ved ikke nøjagtigt hvor mange, der er herinde, men jeg vil antage, at der er et par hundrede stykker, så der er store muligheder for at se kronvildt her.

Helge beder nu om at låne et blad, som Bo Rosbjerg står med i hånden. Det er rødæl, siger han. El er jo et pudsigt træ på den måde, at den ikke har nogen konkurrenter. Hvor ellen vokser, der vokser der ikke andet. Den kan stå ude i vandet, hvor den så bygger nogle pukler, som hedder elletrunter. Ellen kan altså i modsætning til andre træer leve i vand, og det gør den på den måde, at dens rødder går så langt ned i jorden, at de passerer igennem vandet og ned i jordlaget nedenunder vandet. Det er altså den måde, at træet klarer sig på, det kan ingen andre træer gøre den efter. Så den har ingen fjender, slutter Helge, hvorefter vi atter går ud til skovvejen og fortsætter mod nord.

På et sted, hvor der står to store egetræer på hver sin side af vejen, samler Helge et egeblad op og spørger: ”Er dette blad fra en *Quercus robur* eller en *Quercus petraea*?”. En deltager mener, at det må være *Petrea*, for hun var også lidt rund i det. Nej, dét det drejer sig om, siger Helge, er, om det er fra en stilkeg eller en vintereg, og det her er stilkeg. Det kan være svært at se og huske, men jeg husker det altid pga. partiet VS. Det gør jeg fordi V står for vintereg og S står for spids. Bladribberne går ikke helt ud i spidserne på en stilkeg. Men går de derimod helt ud til det yderste af spidserne, så er det en vintereg.

For Helge er det stadigvæk egen, der er Danmarks nationaltræ. Det er så ubestridt det smukkeste af højskovens træer, måske lige bortset fra ask, siger han. Egen findes i mange arter. I Danmark har vi altså to, vintereg og stilkeg – hovedsageligt stilkeg. Den findes i mere end 400 forskellige arter på den nordlige halvkugle, i modsætning til bøg, som også findes på den sydlige halvkugle. Egen kan blive ældgammel. Vi var ovre i Jægerspris Nordskov og se Kongeegen, og fmd. fik lov at røre ved den som den eneste. Da blev han sgu noget rank i ryggen. (Ja, det var stort). Man ved ikke nøjagtigt hvor gammel den er, men et sted mellem 1.400 og 2.000 år. Tænk, den har gjort en del af jernalderen og hele vikingetiden med og var allerede den gang en kæmpe.

Vi fortsætter nu frem til T krydset ved Stendalsvej og Den Nedre Vej. Her vælger vi at gå til venstre ad Stendalsvej men snart efter igen til højre ad Erstedvej. Her får vi pludselig øje på et flot eksemplar af den svampeart, der på latin hedder *Phallus pudica* og på dansk den store eller almindelig stinksvamp. Den store stinksvamp vokser især i granskove og kommer op som en hvid knold, men lige pludselig en dag, hvor det er varmt, tager fanden ved den og så erigerer den og får denne form her, siger Helge, hvorpå han går

rundt og lader folk dufte til den. Ja, dufte og dufte er nok et spørgsmål, den har nemlig en nærmest ådselagtig lugt for at kunne tiltrække ådselædende insekter.

Gamle hedengangne skovrider Jens Hvass fortalte altid en historie om den store stinksvamp. Må jeg være lidt uartig, spørger Helge og kigger på fmd.? Ja, ja, og giv du bare Jens Hvass skylden, så det er i orden, svarer han. Når Jens Hvass stod med sådan et fornemt eksemplar, når han var ude på ekskursion med folk, fortalte han altid følgende: ”Ja, min lille niece skulle

så op til sin afsluttende eksamen på Landbohøjskolen i svampe. Da hun kom ind til det grønne klæde, så stod der en bakke med tre forskellige svampe på, hvoraf den ene var *Phallus pudia*. Det var hun ikke glad for – et særligt flot pragteksempplar. Hun startede med at fortælle om de to andre svampe, og det gik særdeles godt, hun kunne lektien. Da hun var færdig med at fortælle om svamp nr. to, så tog censor dette pragteksempplar og sagde: Værsgo' lille frøken, den kan De lige holde. Så blev hun aldeles rød i hovedet, hvortil censor sagde: Fuldstændigt korrekt, bestået”.

Det er nu blevet tiden for at holde en lille frokostpause, hvorefter vi fortsætter op ad Erstedvej indtil vi når krydset ved Nordre Brovej. Det var egentlig meningen, at vi skulle have fortsat op til ”Røverhullet”, men da tiden er ret fremskreden, går vi i stedet mod syd ad Mastemosevej, som fører lige ned til Nørlund Savværk.

Vi har ikke været her siden den store brand i april måned 2005, og det er derfor spændende og også *lidt* imponerende at se hvorledes, der nu er opstået et helt moderne savværk af asken. Det gamle savværk var opført i 1878 efter at savværket på Torstedlund brændte, idet nogle af bygningerne på Conradsminde da kunne anvendes. Også dette savværk blev skadet ved en ny brand i 1907, men blev genopført og har altså været i brug indtil branden i 2005. Efter en stor arbejdsindsats kunne man allerede i maj måned 2006 indvie et nyt savværk. Nørlund Savværk opkøbte samtidigt Viskum Savværk ved Tjele, således at virksomheden nu har ændret navn til Nørlund-Viskum Træ.

På østsiden af savværket går det atter ned ad Damborgvej. Her ser vi på højre hånd et område med klippede nobilisgraner og bag ved disse den lille Gårdsø Mose, mens vi til venstre får et kig ned mod Trindekær efter endnu en ganske kort vandring. Et flot naturområde som vi også passerede på vores udtur.

Som det var tilfældet på udturen, sker hjemturens sidste stop også ved ejendommen Damborg. Her var der så lejlighed til at få et sidste hvil og nyde den flotte udsigt over mod Lindborgskovene på den anden side af ådalen. Snart efter er vi tilbage ved parkeringspladsen, og trods det ikke alt for gode vejr kunne vi alligevel slå fast, at det havde været en dejlig tur. Vi havde jo bevæget os i et område, der i høj grad ligger hen på naturens præmisser.

Tur 7.

”Ret til ændringer forbeholdes”, stod der engang på vore indbydelser. Det gør der ikke mere, men engang imellem kan det alligevel blive nødvendigt. Især på vore novemberture, hvor der ikke på indbydelsen står noget om vores ”store gløgtrakterement”. Dette er jo stadigvæk en ”offentlig hemmelighed”, som ”alle” dog alligevel godt kender. Og når ruten så ligger på hver sin side af jernbanen med dens begrænsede krydsningsmuligheder, ja, så kan tiden let løbe fra os, så vi må lægge den sidste del af turen lidt om. Således også denne gang.

På turen den 15. november, som skulle udgå fra Den Jyske Skovhave havde Helge desværre måttet melde fra, således at den øvrige bestyrelse måtte klare ærterne, hvilket der heldigvis heller ikke var nogen af de i alt 66 fremmødte deltagere, der protesterede imod.

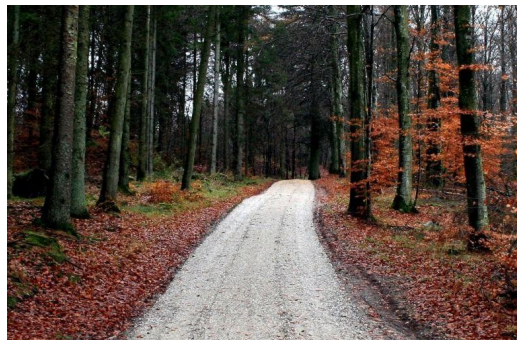
Efter velkomsten går vi straks ind i Skovhaven og følger ”kørestolsruten” frem til den vej, der går ned til Niels Ywsts Sig. Lige før sigen drejer vi nu til højre, idet der på parcel nr. 65 står nogle af de store graner, som vi skal tale om i dag. I dette tilfælde kæmpegraner, også kaldet Grandis. Og netop navnet karakteriserer træets egenskaber, idet det er en hurtigløber, som ingen anden ædelgran kan konkurrere med. Grandis kendes bl.a. på, at der på stammen dannes nogle blærer, der er fyldt med aromatisk harpiks. Et fænomen, som deltagerne selvfølgelig fik lejlighed til prøve af ved at prikke hul på dem.

Vi fortsætter nu ned til grusvejen, der løber langs hegnet ud til banen, og snart efter ser vi det første af Skovhavens største træer. En stor og flot douglasgran. Douglasgranen kommer ovre fra det nordvestlige hjørne af USA og Canada, og må regnes som et af verdens smukkeste

træer. Den blev fundet af botanikeren Archibald Menzies, men det var skotten David Douglas, der tog de første frø med hjem til Europa i 1827. Douglasgranen kan her i landet blive op til 40 meter højt, og det er et godt og stærkt træ. F.eks. er den japanske portal ved indgangen til Skovhaven og skovtårnet oppe i Vælderskoven bygget af douglasgraner her fra skoven. Og så skal det da også lige nævnes, at både "Forstrådens Gran" og "Helge Qvistorff's Gran", der står ovre i Mørkeskov, også er et par meget flotte douglasgraner.

Ikke langt henne langs vejen står der Rold Skovs, ja, måske et af Danmarks allerstørste træer, nemlig kæmpegranen, som skovrider L.F.E. Hintz lod plante i 1896. Hintz interesserede sig meget for de spændende gransorter fra det

nordvestlige hjørne af Amerika, og stik imod sin foresattes, overførster Nicolai Jessen, vilje, der ikke ville have "disse nymodens parktræer", såede skovrideren frø ud i planteskolen. De spirede fint og blev plantet ud i skoven netop der, hvor Jens Hvass senere anlagde Skovhaven. Når overførsteren kom på inspektion, lod Hintz de unge planter grave op og gemme væk i kasser så chefen ikke så dem. Dette gik naturligvis ikke i

længden, men så fandt Hintz på en genial idé, idet han gav pigen hjemme på skovridergården besked på, at når de fine herrer nærmede sig stedet, skulle hun komme løbende og råbe:

"Skovrider, skovrider, skynd dig, frokosten står på bordet". Overførsteren så således aldrig de fine træer. Men vi andre kan jo så glæde os over, at vi stadig, nu mere end 100 år senere, kan nyde synet af disse pragteksemplarer.

Vi fortsætter mod syd gennem Poul Lorenzens Lund og kommer herved frem til Mosskovbøgen. Vi hører om hvorledes der engang har ligget tre gårde her på dette sted, hvoraf skovridergården nu er den eneste tilbageværende. Det var en af de gamle gårdmænd, som plantede dette træ, og da han var slægtning til Helges kone, Pernille, kalder vi den ofte Pernillebøgen. Da han således også var slægtning til ØP's kone, Else, er det oplagt at lade ØP fortælle:

"Helge har jo skrevet bogen, "Navnkundige træer i Rold Skov". Her kommer han bl.a. ind på denne bog. Han nævner også de tre gårde, som vi lige har fået omtalt. I ved, at jeg interesserer mig lidt for slægtshistorie, og så begynder man at grave lidt. Ham, der plantede træet, hed Laust Christensen. Han blev også kaldt Laus Bøgh. De var nogle brødre her nede, som købte den ene af de tre gårde, og så plantede han dette træ, og det er plantet i 1802. Så det synes jeg er meget spændende, og jeg ved, at når vores familie på min kones side er hernede, så skal de altid stå henne ved træet for at blive fotograferet.

Træet har det ikke så godt mere. Der har været 16 stammer, og som I kan se, er nogle af dem gået ud, så dem synes jeg, at de skulle skære væk. (Der har helt oprindeligt været omkring 25 stammer ifølge Helges bog. red.). Vi har taget nogle frø, og vi har et lille træ, som kommer her fra. Det står hjemme i haven.", slutter ØP sin spændende og til dels personlige historie om Mosskovbøgen, også kaldet Laust Christensens Bøg.

Turen fortsætter nu mod vest gennem tunnelen under banen, hvorfra vi straks går direkte op over Arnebakken til ridesporet, der går langs Havemosens østside. Også her skal vi snakke om graner, idet der her findes et område med nobilis. Nobilis, også kaldet sølvgran, er ikke mindst værdsat pga. de smukke sølvgrå grene, der i høj grad bliver anvendt som pyntegrønt i mange forskellige afskygninger. Træet har heldigvis den egenskab, at grenen kan fortsætte væksten hvis der bliver klippet rigtigt over er alternativt skud, og netop her ser vi hvorledes skovens folk er i gang med at klippe og bjerge årets høst.

Et karakteristisk træk ved nobilis, er de kæmpestore, opretstående kogler. En og anden kunne sikkert nok have lyst til at tage nogle sådanne med hjem, men man kan godt spare sig ulejligheden, for i samme øjeblik man står med en kogle i hånden, smuldrer den mellem fingrene så

let som ingenting, hvilket vi demonstrerer da en deltager finder et eksemplar. Der er mange måder at formere sig på, og nobilisgranen gør det altså på den måde, at der kun skal en ganske let berøring til af dyr eller fugle for at få frøene spredt.

På den videre tur hen langs Havemosens øst- og sydside ser vi bl.a., hvorledes området bliver afgræsset for uønsket plantevækst af en stor flok geder i stedet for, som normalt, af får. Vi får også et godt kig op mod Rebild Skovhuse inden vi når frem til "Det gamle Træ". Her skal vi selvfølgelig lige høre historien om faderen og drengen, der blev årsagen til, at Helge optog dette navn, da han skulle skrive sin bog, "Navnkundige træer i Rold Skov".

Fra "Det gamle Træ" følger vi det nye spor, der er anlagt rundt om den retablerede Store Økssø Mose, og snart efter går vi gennem lågen ind i selve området. For første gang skal Rold Skovs Venner prøve at gå tværs over området siden det var tilplantet som skov, hvilket fint kan lade sig gøre langs den vestre ende af tørvemosen. Efter kun et enkelt fald og et vådt knæ, når alle velbeholdne ud gennem lågen på mosens modsatte side, således at vi atter befinder os på den "gamle" sti rundt om søen. Her hører vi lidt om, at det egentlig er et gammelt moseområde som Jens Hvass blev pålagt at tilplante under krigen, men som man nu har besluttet at ville bringe tilbage til sin oprindelige tilstand. Vi vender tilbage om et par hundrede år for at se om det er lykkedes.

Vi følger nu stien videre rundt om søen, og efter atter en tids vandring kommer vi frem til den nye fiskeplads, der er anlagt med borde og bænke samt en grill på det sted, hvor den gamle og den nye "økssøsti" mødes lige østen for det lille stykke skov, der står tilbage på en forhøjning i den nyanlagte mose. Vi holder her en kort pause, men fortsætter så vores vandring rundt om søen, går under banen og derpå ad "turistvejen" op til bålpladsen i Tvillingsskov.

Her var det så, at "hemmeligheden" skulle afsløres. Thi også dette år havde vore tre "piger", Karin, Birgit og Hanne, med hjælp af hjemmeværnsfolkene Bo Andersen og Michael Eriksen, nemlig påtaget sig opgaven med at servicere alt folket med gløgg og æbleskiver. Ja, der er jo mange måder at gøre sig populær på, og dette traktement er vist en af de helt sikre. Det er i hvert fald vores indtryk, at folk hygger sig gevaldigt, men der findes vist heller ingen steder, hvor ethvert måltid smager så godt som ude i naturen.

Da vi nu kan se, at tiden løber, således at vi må lave lidt om på programmet, beslutter vi også at spise den medbragte mad her ved bålet frem for at holde en ny pause. Inden vi forlader stedet, har vi dog lige et par ting på hjerte. For det første vil vi gerne præsentere vores nye bestyrelsesmedlem. Det forholder sig jo således, at Rold Skovs Venner nærmer sig sit 25 års jubilæum, og det vil så også sige, at de som har været med lige fra starten i sagen natur også er blevet ældre. Bestyrelsen har derfor fundet det ønskeligt med en foryngelse, hvorfor vi henvendte os til Bente Bruun, og til vores store glæde sagde Bente straks ja. Bente har været med i mange år og kender Rold Skov særdeles godt, ikke mindst gennem sit job som "røverkælling" hos Erik Eriksen på Røverstuen. Vi vil gerne sige velkommen til Bente, og det kan vist ikke gøres bedre end ved at citere hvad Helge skrev til hende: *"Jeg er meget glad for, at du nu vil være en del af bestyrelsen for Rold Skovs Venner, og jeg byder dig et hjerteligt velkommen"*. Så tak til Bente.

Inden vi slutter, vil vi også gerne bringe en stor tak til "personalet". Som de fuldgyldige medlemmer pigerne er, kan de dog højest opnå at få et klap på kinden, mens Bo og Michael, som vore faste hjælpetropper, er berettiget til en lille present som tak for hjælpen. Når det forholder sig sådan, så vil vi heller ikke meldes ind, siger de meget forståeligt. Til gengæld lover de, at vi ses igen til næste år, og det var jo lige det, vi gerne ville høre.

Den fortsatte tur går nu ad skovsporet ned til Østre Banevej, men for atter at komme over på vestsiden af banelinien må gå det korte stykke mod syd til p-pladsen ved Mosskov pavillonen. Og her er det så, at vi må ændre lidt på ruten, idet vi hverken kan nå at besøge Jætternes Baghave eller Helge Qvistorff's Gran for denne gang. En lille trøst kan måske være, at ved at besøge den store douglasgran i Skovhaven, har man fået rigeligt syn for sagn.

Vi går nu langs banen mod nord ad Mosskovvej, således at vi snart passerer de to skovhuse, Mosskovhus og Arnebakkehus. Disse er oprindeligt bygget i forbindelse med anlæggelsen af banestrækningen mellem Randers og Aalborg sidst i 1860'erne. Det var englænderne, der byggede og finansierede banen, og her boede de engelske ingeniører, der stod for byggeriet. I dag er det boliger for skovarbejdere og deres familier.

Efter endnu en kort vandring drejer vi fra til venstre ad vejen til skovfogedstedet Tøtteruphus, men fortsætter straks mod nord forbi Larsens Lind og videre rundt om Bregnesø. Her tager vi dagens sidste stop for at sige tak for i dag, men også for at høre om sin berømmelige 10 års jubilæumstur, og samtidigt forklare de, som ikke måtte vide det, at en del af turafgiften bliver sat ind på en selvstændig konto for at kunne lave noget lignende, når vi fylder 25 år.

Som dagens sidste historie, og sikkert inspireret af de mange små frøkapsler på stedets flotte cypresbeplantning, fortæller Kåthe om hvorledes kvinderne bliver trofaste, når enebærrens tre årgange af bær på samme plante bliver modne på samme tid. Og så endda på svensk.

Nu var der blot tilbage at krydse jernbanen en sidste gang på denne tur, og herefter følge det hyggelige skovspor ned til Naturskolen - og hermed også tilbage til Skovhaven. Vi manglede vores vanlige turløder, men mon ikke det gik alligevel?

Tur 8.

Blandt mange gode ture gennem årene, blev juleturen 2009 også en af de bedre, endda med pil opad. Der var ikke mindre end 152 personer, som ønskede at deltage i turen i Rebild Bakker den 13. december, hvoraf de 98 tillige var med til den efterfølgende julefrokost på Røverstuen. Mon ikke det var rekorddeltagelse i Rold Skovs Venners nu 22 årige historie? Det skal dog siges, at der var hele tre gæstegrupper med os denne gang. En singleklub, en gruppe, der kaldte sig Gedeavlerforeningen uden geder og en gruppe fra Ingeniørforeningen. Vores "markedsføring" på nettet og andre steder har altså sin virkning.

I det mest vidunderlige vintervejr starter Helge turen med at gå op forbi "operapladsen" og videre ind i bøgeskoven. Denne måneds træ er enen, men selvfølgelig stopper Helge da lige op for at fortælle om den "troldegnende" skov. Efter at have mobbet undertegnede fordi han ikke selv kunne huske, hvad han senere skal fortælle om en klokke, indleder Helge således: Årsagen til at skoven ser således ud, er, at det er en gammel stævningsskov, siger han og forklarer forskellen på at stævne eller at styne. Gamle Rold Skov-venner ved jo selvfølgelig godt, at når man stævner, så skærer man grenene af i bunden, og når man styner, skærer man dem af i toppen.

Vi fortsætter vores tur ned gennem den smukke 'Lille Stendal'. Her stopper Helge atter op for at fortælle om stedets flotte enebærbuske. Han har nemlig fundet en gren med bær og siger: For de, der ikke ved det, kan jeg sige, et dette er enebær. Man kalder det gerne, på dansk, en enebærbusk. Det er noget sludder. Det er et træ, så vi nøjes med at kalde den for en ene. Den er speciel for danskerne, synes jeg – på to måder. For det første, så er det det mest udbredte træ i hele verden. Det er det eneste træ, der vokser på fire forskellige kontinenter – Amerika, Europa, Asien og Sydamerika. Og for det andet, så er det det ældste træ, vi har i Danmark. Vi ved alle sammen, at der var en del af Jylland, der ikke var islagt under sidste istid, som varede i 80.000 år. Den sydvestlige del af Jylland blev aldrig islagt, og under hele istiden voksede enen i den del af Jylland. Det er et træ, der har været i Danmark uafbrudt i mindst 120.000 år.

Og hvorfor fortæller jeg nu det, fortsætter Helge? Det fortæller jeg, fordi vi har beskrevet hvad jeg bl.a. skal tale om i dag. På hver af turene i år har jeg skullet fortælle om et eller andet træ, og i dag er det enebær. Helge holder herefter enebærgrenen op og siger: Hvis I nu ser godt efter, så vil I kunne se, at der er nogle blå bær, I vil kunne se, at der er nogle grønne bær, og med lidt øvelse, kan man se, at der er nogle små lysegrønne bær. Det vil sige, at der er tre forskellige slags bær på denne gren, og hvis I går hen og kigger på den høje flotte ene her bag ved, så vil I se, at der ikke er nogle bær på den. Det er fordi, enebær er enten hanner eller hunner, og man kan som oftest gå ud fra, at de høje og flotte er hannerne. (Mon det er fordi, vi har de mange gæster med i dag, at Helge ikke fortsætter som han plejer? Nemlig at tilføje, at de lave og brede er hunnerne).

Da vi som sagt har mange ingeniører med i dag, og da Helge godt kan lide at drille sådanne, han er overhovedet drillesyg, fortæller han nu en historie om en ingeniør og de tre slags bær: Se, enebær får et bær, næste år får det nogle nye bær, det tredje år får det endnu en gang bær. Helge viser det igen på grenen og gentager. De små er fra i år, de større grønne, det er bær fra sidste år og de sort/blå, de er tre år gamle. Enhver hun enebærbusk har alle tre slags bær, altid. Der er ingen undtagelse for det. Indtil den dag jeg var ude at gå med Ingeniørforeningen, hvor der var en mand, der sagde: "Det passer ikke". "Jo, sagde jeg, det gør det". "Nej svarede han, der kan ikke være tre slags bær det første og det andet år!". Sådan tænker ingeniører, siger Helge og slutter med det svenske ordsprog, som siger: At det år, hvor alle bærrerne på samme plante er 'mogna' - modne, da bliver kvinderne 'trojna' - trofaste. Det er aldrig forekommet, i Sverige altså, følger Helge til.

Og dog, vi er ikke helt færdige med at høre om enernes fortræffeligheder. Enebær kan blive meget gamle. Man har enebær i Norge, der er 1.000 år gamle, fortsætter Helge. Der ligger en lille skov ovre ved København, som hedder Dyrehaven, og da Chr. 5. blev konge, indrettede han Dyrehaven og Grib Skov med lange lige veje for at kunne drive parforcejagt. (Om dette, se turen til Grib Skov). For at han kunne have hele dette store område for sig selv, så bød han Sjællands bønder, "at de skulle age enebærris til Dyrehavens indelukkelse". Man kan

stadig se, at der står store høje staver på begge sider af den røde port ved indgangen til "Bakken". Det er enebærstaver, og de kan stå der i 100 år fordi enebær er et utroligt stærkt træ og bestandigt. I dag kan man ikke age enebærris til Dyrehavens indelukkelse. I stedet køber man dem oppe i Norge, men man behøver altså kun at gøre det én gang hvert 100 år.

Vi fortsætter turen ned gennem Lille Stendal, men snart stopper Helge atter op og siger: Her er så smukt, så smukt, og ligesom man kunne gå gennem stævningsskoven på en rebildfestdag og der ikke var et øje, ligeså kunne man gå i denne dal og der var heller ikke et øje. Men nu hvor dét, der engang hed Buderupholm Statsskovdistrikt – i dag hedder det Skov- og Naturstyrelsen Himmerland, og i helt gamle dage havde det er endnu finere navn, da hed det Den Kongelige Buderupholmske Skovdomaine – men nu, siger Helge igen, har man lavet brochurer og traveture og gule pletter på træerne, så folk selv kan gå her. Jeg synes, at det er så godt, at folk kan komme ud og tør at bevæge sig ind i skoven. Tidligere, hvis man tidligere var 200 m væk fra en af parkeringspladserne, så så man praktisk talt ikke mennesker i skoven, men det gør man i dag. Jeg kan fortælle, at vi gennem de sidste 4-5 år har haft en ny statsskovrider, som virkelig gør noget for at åbne skoven for folk, og gør noget for at den skal blive smuk og køn. Det er en glæde uden lige.

På den videre tur langs Hedevejen kan man ikke undgå at bemærke hvor fantastisk lyngen er kommet igen efter man ryddede bakken op mod Kejserbakken for uønsket opvækst. Også her

stopper Helge op og beder Rold Skovs Venner om at lukke ørene, fordi han, af hensyn til vore mange gæster, vil fortælle det helt grundlæggende om Rold Skov.

Selvom denne skribent også er medlem af Rold Skovs Venner, og således også måtte lukke ørene, så snød han sig alligevel til at høre, at disse oplysninger omfattede så forskellige emner som at Rold Skov er 80 km² stor. Har fire ejere. Har 3.000 stykker råvildt og 7-800 stykker kronvildt. At $\frac{3}{4}$ af alle træer er nåletræer. Her er næsten ingen eg men mere bøg. Har kun ét vandløb men adskillige kilder. Sluttelig nævner Helge diskussionen om hvilken skov, der er Danmarks største. I dag er det vistnok Silkeborgskovene.

På et spørgsmål om Rold Skovs mange kilder svarer Helge. Årsagen til de mange kilder er samspillet mellem kalken i undergrunden, som lader regnvandet sive ned, og bakkemassiverne, der trykker på undergrunden og presser vandet op som kilder. Sikkert pga. snakken om vand, kommer Helge også ind på et af øjeblikkets store spørgsmål, nemlig udledningen af CO₂. Han påpeger, at vi ikke kan leve uden CO₂, også kaldet kuldioxid eller kultveilde. Via fotosyntese lever træer og alle andre planter nemlig af sollys blandet med vand og CO₂, og afgiver derved den for os så livsnødvendige ilt. Der skal naturligvis være balance i tingene, men man kunne løse en del af problemet med for stor udledning af CO₂ ved at plante mange flere træer. Det ville være både enklere og billigere, siger Helge.

Fra Hedevej går turen nu ad den vej, der fører lige op til ”gryden”. Med andre ord, den plads hvor man afholder de årlige rebildfester. Her indleder Helge med at sige: Det er lidt køligt i dag, så for at få varmen, skal vi op på det højeste punkt i Rebild Bakker. Men det skal I ikke være kede af. I får varmen når I går derop, men udsigten deroppe fra er betagende. Helge fortsætter: Vi går på sådan en fin vej her. Tidligere var det bare et smalt spor, som da vi gik i Lille Stendal. Men så var der et år til rebildfesten, at vicepræsidenten fra USA, George Bush, skulle komme og tale. Man lavede så denne vej, så han kunne snyde alle demonstranterne og køre lige ind til festen bagfra. Det gjorde han i sin kæmpestore bil. Han havde meget travlt, så efter at han havde holdt sin tale, skulle han køre samme vej tilbage midt under festen. Bilen holdt lige ved siden af talerstolen og da den skulle bakke ud begyndte hjulene at køre rundt i sandet. Det var så morsomt, og på sekunder, så var bilen omringet af sikkerhedsfolk. Men bilen ville bare ingenting, hjulene blev ved at snurre og køre sig dybere og dybere ned. Og så kom det mest morsomme af det hele fordi der var sådan nogle *dejlige* himmerlandske bønder, der bare rejste sig op og gik lige så stille hen og skubbende de der sikkerhedsfolk til side, og så skubbende de bilen ud så den kunne få fast jord under ”fødderne” og komme af sted. Så det er altså årsagen til at vi har den her brede vej.

Helge slutter med at fortælle lidt om rebildfesterne i al almindelighed. I 2012 er der 100 års jubilæum og festerne har altid været holdt den 4. juli med undtagelse af den allerførste. At den første fest blev holdt den 5. august skyldtes kong Fr. 8.’ pludselige dødsfald. I øvrigt var det en fest, der druknede i regn, men det kan jeg fortælle jer om, når vi kommer hen på pladsen. Her fortsætter Helge: Når folk sidder her i naturens eget amfiteater kan det rumme mange mennesker. Til rebildfesten i 1948, den største der nogensinde har været, var der her 50.000 mennesker. Han vender nu tilbage til at fortælle om festen i 1912, der druknede i vand. Om hvordan folk kom hertil i hestevogn, på cykel eller gående inde fra stationen i Skørping. Alligevel kom der 15.000 mennesker, og der kom ikke mindre end 1.200 dansk/amerikanere sejlende hertil fra Amerika. For at fortælle hvor slemt regnvejret var, citerer Helge Aalborg Stiftstidende: ”Man så kun et eneste menneske i den nye dansk/amerikanske nationalpark i Rebild Bakker. Ellers så man kun sorte paraplyer, der stod over hinanden som champignon. Men dér, midt i det hele, stod Hans Majestæt, kong Chr. 10. af Danmark og ragede op over alt folket som et kongelys”.

Helge fortæller også historien om den nu 83 årige mand, der havde været med til den første rebildfest som dreng. Han og faderen havde cyklet derud fra Aalborg, og da de kom hjem skældte moderen ud over det våde og snavsede tøj. Faderen var normalt bange for moderen,

men aldrig havde jeg været så stolt af min far, føjede manden til, som da han kom frem fra kakkellovnskrogen og sagde: ”Jamen mor dog, jamen mor dog, tænk nu på, at knægten har set 20 automobiler i dag”.

Som tidligere varslet, skal vi nu op på et af højdepunkterne i Rebild Bakker, nemlig Nørrekol på hele 90 m. Vi fortsætter derfor op mod Tophuset, men drejer snart til venstre og videre op mod toppen. Det er en helt fantastisk og storslået udsigt, der er her oppe fra. Helge gør selvfølgelig opmærksom på nogle forskellige fikspunkter for vore deltagere. Lindenberg Å, De forskellige kilder, Bakken med den underjordiske by, hvor dronningen og hendes stab skal bo under en evt. krig, Gravlev Sø, Vælderskoven med Ørnevejen foroven, Den 102 meter høje Sønderkol og endelig Lars Kjærs Hus. Her får vi i tilgift alle historierne om Lars' meriter som krybskytte og krybfisker samt da han fik det 3. hold tænder.

På vejen tilbage til vores udgangspunkt stopper vi op to gange. Første gang ved den stenpikning, som tyskerne anlagde ved deres lyttepost. Helge fortæller om da Jens Hvass personligt, og ridendes til hest, tog herop den 5. maj i sin fineste uniform for at indtage posten. Han fortalte senere, at folkene var hyggelige og rare. Det var bare nogle gamle feldwebeler, som allerede havde nedlagt våbnene. Helge fortæller også historien om den sten, der blev fundet af nogle drenge mange år senere, og som nu ligger et stykke nede af bakken. Den er sikkert lavet af en tysk soldat, der

kunne hugge i sten. Man ser omridset af en stålhelmet omgivet af teksten: ”Zum Andenken. Flug-Wache Rebild 1940”. Stenen har sandsynligvis stået et sted oppe ved lytteposten, men er sikkert blevet skubbet ud over skrænten af danske frihedskæmpere efter krigens afslutning. Næste gang, og altså også for sidste gang på denne tur, stopper vi også lige op ved Blokhusemuseet, hvor Helge fortæller fra sin tid som inspektør der på stedet. Nu skal vi endelig have historien om den klokke, skribenten fik en balle for ved starten af turen. Det er jo sådan, at når rebildfesten starter, så begynder den præcis kl. 14 ved at præsidenten for rebildselskabet slår på en klokke. Denne var oprindeligt en kopi af Frihedsklokkenovre i Philadelphia i Amerika, men da blokhuset brændte i 1993 smeltede klokken fuldstændigt sammen, og så havde rebildselskabet ikke mere en klokke. Jeg var i Amerika for at få nogle ting til det nye blokhus, og da var der en mandovre i Californien, som havde en klokke, der havde været brugt på et af de gamle tog, der kørte fra vest til øst og retur. Den fik vi så i stedet for, men den gik også til. Så manglede der igen en klokke et år til rebildfesten, og så lånte man en klokke inde i Aalborg. Og den var også fin og der blev slået på den, rebildfesten blev startet og alle var glade og tilfredse. Det var først efter at rebildfesten var forbi, at der var en mand, der tog mod til sig og fortalte historien bagved klokken. Den var lånt ude på Aalborg Marinemuseum, og det var en klokke, som norske dykkere havde været nede og afmontere på et tysk slagskib. Jeg ved ikke, om I kan se det morsomme i, at man åbnede rebildfesten med en naziklokke, slutter Helge sin allersidste historie for denne gang.

Vi siger herefter farvel til de af vore gæster, der ikke har ønsket at deltage i vores julefrokost. Samtidigt opfordrer vi dem til at komme igen en anden gang og fortæller dem hvor man altid kan finde os på nettet og de trykte medier, og således følge med i hvad der sker. For alle andre var det nu blevet tiden for at bevæge sig hen på Røverstuen.

Traditionen tro blev dette vort sidste samvær her i "nullerne", som dette årti er blevet kaldt, en særdeles hyggelig og god oplevelse. Røverstuen havde også denne gang anrettet en meget fin og velsmagende buffet for os, hvilket vi senere har fået mange tilkendegivelser for.

Vore forskellige programpunkter blev også som vanligt afviklet i en god og munter stemning. Musikus, alias Axel Meilholm, kom og spillede og sang for os, endda til den vanlige pris,

nemlig gratis, så hermed en stor tak til Axel. Der var julesange fra Børge Buus Thomsen, og naturligvis skulle vi også have den vanlige beretning om årets gang, der mandede ud i en stor tak til Helge og Pernille for indsatsen vedlagt en lille hilsen fra et herværende byggemarked. Takken gjaldt naturligvis også den øvrige bestyrelse samt Marthin Nygaard, der stillede sig så beredvilligt til rådighed med at arrangere bustransport til Sjælland.

Endelig var der en hilsen fra vores nye bestyrelsesmedlem, Bente Bruun. Bente kunne ikke være her i dag, der var lige lovligt langt hjem fra London, hvilket også var årsagen til, at hun allerede blev præsenteret på gløggturen i november. Sidst men ikke mindst var der også denne gang omvendt tallotteri. Præmierne var Søren Skovs flotte bog, "Nordjyske Naturvidundere", hvilke allernådigst blev tilstået de heldige vindere af Lykkens Gudinde, Lissi Sørensen.

Efter alt dette var vores program til ende og julefreden kunne sænke sig, men glæd jer venner, der er allerede lavet et spændende program for 2010. Vi ses.

pa

Turledelse 2009:

Turleder: Helge V. Qvistorff, Store Kirkebjerg, Hedevej 40, 9575 Terndrup.

Kasserer: Birgit Eriksen, Harrildvej 30, Øster Hornum, 9530 Støvring.

Generalsekretær: Knud Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Sekretær: Hanne Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Bestyrelsesmedlem: Käthe Larsen, Nibevej 220, Molbjerg, 9530 Støvring.

Bestyrelsesmedlem: Carsten Skov, Moltkesvej 19, 9000 Aalborg.

Webmaster: Lennart Greig, Isgaardsvej 3, 5000 Odense C.

Fotografer: Gitte Boldt og John Mortensen m.fl.

Formand: Per Andersen, Harlekinvej 7, 9000 Aalborg.